

سهم مصرف یاران‌های انرژی در بخش‌های مختلف

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۳	مقدمه
۳	۱. سهم بخش‌های مختلف از کل مصرف نهایی انرژی و یارانه‌های آن در سال ۱۳۸۵ - ۱۳۸۷
۵	۲. سهم حامل‌های انرژی از کل یارانه بخش انرژی در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷
۷	۳. سهم خانوارهای شهری و روستایی از یارانه فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی
۸	۴. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده یارانه انرژی به تفکیک مصرف و حامل انرژی
۳۷	خلاصه و نتیجه‌گیری
۴۰	منابع و مأخذ

سهم مصرف یارانه‌های انرژی در بخش‌های مختلف

چکیده

یک گزاره غیرمستند ولی مشهور در زمینه یارانه انرژی در ایران این است که ادعا می‌شود در ایران ۷۰ درصد یارانه انرژی را ۳۰ درصد ثروتمندان (یا به عبارتی سه دهک بالا) استفاده می‌کنند و ۳۰ درصد آن را ۷۰ درصد بقیه جمعیت کشور (به عبارت دیگر ۷ دهک پایین). این پژوهش درصدد ارزیابی این ادعاست.

براساس جدول ۹-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷، مجموع یارانه حامل‌های انرژی مبلغ ۵۳۰۱۵۵/۱ میلیارد ریال بوده است که ۲۳/۹ درصد آن در بخش خانگی، ۱۹/۱ درصد در بخش صنعت، ۸/۳ درصد در بخش کشاورزی، ۴۰/۳ درصد در بخش حمل‌ونقل، ۳/۶ درصد در بخش تجاری و بالاخره ۴/۷ درصد در بخش عمومی، مصرف شده است.

از ۱۰۰ درصد یارانه حامل‌های انرژی ۱۸/۴ درصد مربوط بنزین، ۸/۱ درصد نفت سفید، ۳۲/۲ درصد نفت گاز، ۸ درصد نفت کوره، ۲/۵ درصد گاز مایع، ۲۲/۳ درصد برق و ۸/۴ درصد گاز طبیعی بوده است.

از ۴۰/۳ درصد یارانه بخش حمل‌ونقل تقریباً ۲۰/۸۳ واحد درصد مربوط به یارانه نفت گاز و ۱۸/۲۷ واحد درصد مربوط به مصرف بنزین، از مقدار یارانه مصرف بنزین در سال مذکور، حدود ۹/۶۵ واحد درصد مربوط به حدود ۲/۸۷ میلیون دستگاه خودروهای عمومی (تاکسی، آژانس، وانت‌بار و کامیونت و آموزش رانندگی) بوده و ۱/۷ واحد درصد آن به مصرف بیش از ۶ میلیون موتورسیکلت رسیده است.

از ۱۸/۲۷ واحد درصد از کل یارانه انرژی که به یارانه بنزین مربوط می‌شود فقط ۶/۹ واحد درصد به خودروهای خصوصی (که بخش اعظم آنها، پیکان، پراید، رنو، سهند، پی‌کی، روا و خودروهای قدیمی است) اختصاص یافته است ضمن اینکه خودروهای خارجی با ظرفیت موتور بالاتر از ۱۳۰۰ سی‌سی و ساخت داخل با ظرفیت موتور بالاتر از ۲۰۰۰ سی‌سی سهمیه بنزین یارانه‌ای نداشته‌اند. با این حال مجموع سهم ۶/۹ واحد درصد یارانه بنزین مصرفی خودروهای شخصی، ۱/۷ واحد درصد موتورسیکلت‌ها (که اکثراً وسیله کسب‌وکار صاحبان آن است) و ۲۳/۹ درصدی یارانه انرژی مصرفی در بخش خانگی از کل یارانه‌های انرژی نشان می‌دهد که سهم

مصرف همه دهک‌های خانواری کشور (مصرف خصوصی) از کل یارانه انرژی کشور در سال ۱۳۸۷ حداکثر ۳۳/۰۱ درصد بوده است و ۶۶/۹۹ درصد کل یارانه انرژی در بخش‌های حمل‌ونقل عمومی، صنعت، کشاورزی، تجاری و عمومی مصرف می‌شود که به امر گردش اقتصادی و اجتماعی کشور تعلق دارد (شایان ذکر است که بخش زیادی از اقتصاد ایران در اختیار بخش دولتی یا شبه‌دولتی است).

ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷ نشان می‌دهد که ۳۹/۳ درصد یارانه بنزین، ۹۴/۴ درصد مصرف خانگی یارانه نفت گاز، ۸۷/۸ درصد یارانه مصرف خانگی گاز مایع، ۹۲/۴ درصد یارانه نفت سفید و ۸۹/۵ درصد یارانه افت کوره مصرف خانگی در بخش خانوار روستایی، مصرف شده است. ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۵ نشان می‌دهد که ۲۲/۶ درصد یارانه گاز طبیعی در بخش خانوار روستایی مصرف شده است (متأسفانه در ترازنامه‌های سال ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ این آمار مهم قید نشده است) درحالی که تعداد مشترکین خانوار روستایی در پایان سال ۱۳۸۷ حدود ۱,۶۴۷,۳۹۵ میلیون مشترک و تعداد مشترکین شهری ۱۲,۷۴۹,۷۹۴ خانوار بوده‌اند (یعنی ۱۱/۴۴ درصد از کل مشترکین تحت پوشش در پایان سال ۱۳۸۷، مشترکین روستایی بوده است. این آمار در پایان بهمن‌ماه ۱۳۸۸ به ترتیب ۱,۹۰۰,۰۴۰ خانوار روستایی و ۱۳,۴۰۰,۱۴۰ خانوار شهری شده است) و بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که سرانه مصرف یارانه گاز طبیعی یک خانوار روستایی بیش از ۲/۵ برابر سرانه مصرف یارانه یک خانوار شهری بوده است، ضمن اینکه از سال ۱۳۸۶ تعرفه مصرف گاز طبیعی خانوارهای کشور، براساس مقدار مصرف افزایش یافته است، به طوری که کف قیمت هر مترمکعب گاز مصرف خانگی ۴۵ ریال و سقف آن ۷۷۹ ریال شده است.

در مورد تعرفه برق نیز از سال ۱۳۸۶، با اعمال تعرفه پلکانی، مصرف‌کنندگان با افزایش مقدار مصرف، پرداختی بیشتری داشته‌اند به طوری که بخشی از مشترکین خانگی از تعرفه صفر و بخشی نیز تعرفه نرخ آزاد برق را پرداخت کرده‌اند.

بنابراین همه موارد فوق نشان می‌دهد که ادعای مصرف ۷۰ درصد یارانه‌های انرژی توسط سه دهک بالا ادعایی غیرقابل توجیه است و به نظر می‌آید سه دهک مذکور حتی سهم ۳۰ درصد خود را هم مصرف نمی‌کنند. بنابراین اولین فرضیه‌ای که بر پایه آن عدم وجود عدالت در مصرف یارانه‌ها را بیان می‌کند، حداقل از ابتدای سال ۱۳۸۶ در آن سطح مورد ادعا صحت نداشته و برای چنین ادعایی هم آمار تفصیلی اعلام نشده است.

توجه به این نکته لازم است که در سال ۲۰۰۶ ایران در بین ۲۱۱ کشور جهان، با مصرف سرانه ۲,۱۶۰/۴۴۱ کیلووات ساعت برق، مقام ۹۵ را داشته است، ایسلند با مصرف سرانه ۳۱,۱۴۷/۲۹۲ کیلووات ساعت، نروژ با ۲۴,۰۱۱/۲۳۳ کیلووات ساعت، فنلاند با ۱۶,۸۵۰/۳۷۲ کیلووات

ساعت، کانادا با ۱۶,۲۷۹/۴۱۱ کیلووات ساعت، قطر با ۱۵,۹۳۸/۹۴۳ کیلووات ساعت و کویت با ۱۵,۲۱۰/۹۴۵ کیلووات ساعت، یکم تا پنجم مصرف سرانه برق را به خود اختصاص داده‌اند، متوسط سرانه مصرف برق در جهان در سال ۲۰۰۶ معادل ۳,۲۴۰/۳ کیلووات ساعت (یعنی حدود ۱۰۸۰ کیلووات ساعت بیش از متوسط مصرف ایران) بوده است. ضمناً ایران با مصرف سرانه انرژی ۲/۷ تن معادل نفت خام بین ۶۴ کشور مقام ۳۲ را در سال ۲۰۰۸ داشته است (نقل از آمارنامه سال ۱۳۸۷ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران) در همین رابطه کشورهای قطر با ۲۶/۸، امارات متحده عربی با ۱۷/۲، سنگاپور با ۱۳/۱، کانادا با ۱۰، کویت با ۹/۴ و آمریکا با ۷/۵ تن سرانه مصرف انرژی مقام‌های اول تا هشتم را داشته‌اند. به نظر می‌آید برای اجرای کار بسیار مهم و واجبی مثل هدفمند کردن یارانه‌ها و به عبارت دقیق‌تر منطقی کردن قیمت و مصرف انرژی لازم است، با اتکا به آمار دقیق، برنامه‌ریزی کرد.

مقدمه

سال‌هاست که در قوانین مختلف مصوب مجلس شورای اسلامی، بر موضوع هدفمند کردن یارانه‌ها تأکید و همواره گفته می‌شود که بخش‌هایی از دهک‌های درآمدی - هزینه‌ای، سهم عادلانه‌ای از یارانه‌ها ندارند.

گفته می‌شود که دهک ۱۰، ده‌ها برابر دهک یک از یارانه‌ها بهره‌مند می‌شود و سه دهک ۸ و ۹ و ۱۰ حدود ۷۰ درصد یارانه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند و فقط حدود ۳۰ درصد آن به ۷ دهک پایین می‌رسد ولی تا به حال هیچ عدد و رقم تفصیلی که ادعای کلی فوق را تأیید کند اعلام نشده است. یارانه‌ها دو بخش دارند: یکی یارانه‌های بخش انرژی و دیگری یارانه‌های کالاهای اساسی، (دارو، نان، روغن نباتی، شیرقند و شکر، نهاده‌های کشاورزی و...)، در این گزارش به‌طور عمده به یارانه‌های انرژی پرداخته می‌شود که مقدار آن در سال ۱۳۸۷ بیش از ده برابر یارانه سایر کالاها و خدمات بوده است.

۱. سهم بخش‌های مختلف از کل مصرف نهایی انرژی و یارانه‌های آن در سال ۱۳۸۵ - ۱۳۸۷

سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده انرژی از کل مصرف نهایی و همچنین یارانه آنها در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ به شرح دو جدول زیر است:

جدول ۱. مقدار و سهم بخش‌های مختلف از کل مصرف نهایی انرژی در سال‌های ۱۳۸۵ - ۱۳۸۷

سال	بخش مصرف‌کننده انرژی		مصارف غیرانرژی*	مصارف**	حمل و نقل	کشاورزی	صنعت	خانگی، عمومی و تجاری	جمع مصرف نهایی
	واحد	مصرف‌کننده انرژی							
۱۳۸۵	میلیون بشکه معادل نفت خام	۸۲	۲/۷	۲۷۰/۴	۲۶/۸	۱۹۶/۵	۴۱۰/۵	۹۹۸/۹	
	درصد	۸/۲۱	۰/۲۷	۲۷/۰۷	۲/۶۸	۱۹/۶۷	۴۱/۱	۱۰۰	
۱۳۸۶	میلیون بشکه معادل نفت خام	۱۰۸/۳	۲/۷	۲۶۵/۲	۳۷/۶	۲۳۸/۳	۴۳۲/۱	۱۰۸۴	
	درصد	۹/۹۹	۰/۲۵	۲۴/۴۶	۳/۴۷	۲۱/۹۸	۳۹/۸۶	۱۰۰	
۱۳۸۷	میلیون بشکه معادل نفت خام	۱۱۹/۴	۲/۴	۲۸۱/۶	۴۱/۹	۲۵۴/۸	۴۱۵	۱۱۱۵/۱	
	درصد	۱۰/۷۱	۰/۲۲	۲۵/۲۵	۲/۷۶	۲۲/۸۵	۲۷/۲	۱۰۰	

مأخذ: جدول ۲۰-۱، ۲۱-۱ و ۲۲-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷.

* مصارف غیرانرژی مانند خوراک پتروشیمی‌هاست.

** فقط مصرف برق را دربر می‌گیرد که اغلب مربوط به روشنایی معابر عمومی است.

توضیح: انرژی اولیه در سال‌های فوق، به ترتیب ۱،۲۳۹/۱، ۱۳۵۳/۲، ۱۴۵۲/۷ و ۱۴۹۳/۱ میلیون بشکه معادل نفت خام بوده است که مابه‌التفاوت این ارقام با جمع مصرف نهایی جدول فوق، مربوط به مصارف پالایشگاه‌های نفت، نیروگاه‌ها و تلفات بخش‌های مختلف شبکه بوده است.

جدول ۲. یارانه حامل‌های انرژی در سال‌های ۱۳۸۵ - ۱۳۸۷ به تفکیک بخش‌های

مختلف مصرف‌کننده انرژی

سال	بخش مصرف‌کننده انرژی		عمومی	تجاری	حمل و نقل	کشاورزی	صنعت	خانگی	جمع
	واحد	مصرف‌کننده انرژی							
(۱) ۱۳۸۵	میلیارد ریال	۲۰۱۰۲/۶	۱۱۴۲۷/۶	۱۶۳۷۸۸/۸	۲۸۰۵۵/۴	۶۱۳۴۱/۹	۹۸۴۴۴/۹	۲۸۳۱۶۲/۲ ^(۳)	
	درصد	۵/۲	۳	۴۲/۷	۷/۳	۱۶	۲۵/۷	۱۰۰	
(۱) ۱۳۸۶	میلیارد ریال	۲۵۷۴۵/۵	۱۴۰۱۰	۱۹۷۹۹۳/۹	۳۵۶۳۶/۹	۸۰۵۳۹	۱۱۵۷۷۹/۹	۴۶۹۷۰۵/۳ ^(۴)	
	درصد	۵/۵	۳	۴۲/۲	۷/۶	۱۷/۱	۲۴/۶	۱۰۰	
(۲) ۱۳۸۷	میلیارد ریال	۲۵۱۷۸/۷	۱۹۱۰۶/۶	۲۱۳۵۶۰/۸	۴۴۲۵۲/۷	۱۰۱۳۷۷/۳	۱۲۶۶۷۹	۵۳۰۱۵۵/۱ ^(۵)	
	بشکه	۴/۷	۳/۶	۴۰/۸	۸/۳	۱۹/۱	۲۳/۹	۱۰۰	

(۱) جدول ۸-۱ ترازنامه انرژی سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶.

(۲) جدول ۹-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷.

(۳) لازم به ذکر است چنانچه از قیمت صادراتی گاز به عنوان ارزش اقتصاد آن استفاده شود، آنگاه کل یارانه انرژی معادل ۵۳۳۰۸۵/۳ میلیارد ریال خواهد شد.

(۴) لازم به ذکر است چنانچه از قیمت صادراتی گاز به عنوان ارزش اقتصاد آن استفاده شود، آنگاه کل یارانه انرژی معادل ۶۷۵۷۴۲ میلیارد ریال خواهد شد.

(۵) لازم به ذکر است چنانچه از قیمت صادراتی گاز به عنوان ارزش اقتصاد آن استفاده شود، آنگاه کل یارانه انرژی معادل ۶۶۸۱۹۲ میلیارد ریال خواهد شد.

توضیح: مصارف غیرانرژی مثل خوراک پتروشیمی‌ها در محاسبه یارانه‌ها لحاظ نشده است.

همان‌طور که در جداول ۱ و ۲ مشاهده می‌شود سهم یارانه بخش‌های مختلف با سهم مصرف نهایی انرژی در همان بخش‌ها متفاوت است که ناشی از قیمت‌های متفاوت حامل‌های انرژی مصرفی در آن بخش‌ها (از جمله قیمت نفت گاز در بخش حمل‌ونقل، صنعت و کشاورزی، برق در بخش کشاورزی و... نسبت به بخش خانگی، عمومی و تجاری) است. مثلاً درحالی که از کل مصرف نهایی انرژی کشور در سال ۱۳۸۷ حدود ۲۵/۲۵ درصد مربوط به بخش حمل‌ونقل بوده است ولی در همین سال ۴۰/۳ درصد یارانه‌ها به این بخش اختصاص یافته است. در بخش حمل‌ونقل عمده مصرف حامل‌های انرژی متعلق به دو فرآورده بنزین و نفت گاز است که قیمت نفت گاز نسبت به هزینه فرصت بسیار ناچیز است و همین امر باعث شده است که یارانه بخش حمل‌ونقل نسبت به سایر بخش‌های مصرف‌کننده یارانه، بسیار بیشتر باشد و یا درحالی که در سال ۱۳۸۷ بخش‌های خانگی، تجاری و عمومی در مجموع ۳۷/۲ درصد کل مصرف نهایی انرژی را به خود اختصاص داده ولی سهم آنها از یارانه اختصاص یافته در همین سال حدود ۳۲/۲ درصد بوده است.

همچنین درحالی که قیمت متوسط هر کیلووات ساعت برق برای همه بخش‌ها در سال ۱۳۸۷ معادل ۱۷۳/۲۲ ریال بوده، در بخش کشاورزی این قیمت حدود ۲۴/۲۷ ریال منظور شده است و همین امر یکی از دلایل بالا بودن مقدار یارانه‌ها در این بخش است یعنی درحالی که بخش کشاورزی ۲/۷۶ درصد از کل مصرف نهایی انرژی کشور را در سال ۱۳۸۷ داشته است یارانه مصرفی این بخش ۸/۳ درصد کل یارانه‌های انرژی کشور در همان سال بوده است.

جداول ۱ و ۲ نشان می‌دهد که با اعمال بعضی سیاست‌های قیمتی و سهمیه‌بندی یارانه انرژی مصرفی در بخش‌های خانگی، حمل‌ونقل (بنزین) و عمومی نسبت به سال ۱۳۸۶ کاهش یافته درحالی که در بخش صنعت، کشاورزی و تجاری هم مقدار مصرف هم یارانه آن افزایش یافته است.

۲. سهم حامل‌های انرژی از کل یارانه بخش انرژی در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷

با توجه به جداول ۸-۱ ترازنامه‌های انرژی سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ در جدول ۹-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷ سهم یارانه به تفکیک حامل‌های انرژی به شرح جدول زیر است.

جدول ۳. سهم یارانه به تفکیک حامل‌های انرژی از کل یارانه‌های بخش انرژی:

سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷

سال	حامل انرژی واحد	بنزین	نفت سفید	نفت گاز	نفت کوره	گاز مایع	برق	گاز طبیعی	کل
۱۳۸۵	میلیارد ریال	۹۳,۴۴۳/۳	۲۹,۸۴۴/۲	۱۰۸,۱۹۶	۲۰,۴۶۷/۸	۱۱,۲۹۲/۸*	۷۵,۴۸۴/۳	۴۴,۴۳۳/۸	۲۸۳,۱۶۲,۲
	درصد	۲۴/۴	۷/۸	۲۸/۲	۵/۳	۲/۹	۱۹/۷	۱۱/۶	۱۰۰
۱۳۸۶	میلیارد ریال	۹۲,۶۴۳/۱	۳۹,۲۵۹/۶	۱۵۷,۳۵۹/۸	۲۹,۳۸۴/۳	۱۴,۵۶۷/۴*	۸۶,۷۳۸/۵	۴۹,۷۵۲/۶	۴۶۹,۷۰۵/۳**
	درصد	۱۹/۷	۸/۴	۳۳/۵	۶/۳	۳/۱	۱۸/۵	۱۰/۶	۱۰۰
۱۳۸۷	میلیارد ریال	۹۷۶۵۷/۹	۴۳۱۷۰/۱	۱۷۰۴۹۴/۵	۴۲۴۵۰/۷	۱۳۵۱۷/۴	۱۱۸۳۷۹/۴	۴۴۴۸۵/۱	۵۳۰۱۵۵/۱
	درصد	۱۸/۴	۸/۱	۳۲/۲	۸	۲/۵	۲۲/۳	۸/۴	۱۰۰

مآخذ: جدول ۸-۱ ترانزنامه انرژی سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ و جدول ۹-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷.

* یارانه بخش‌های تجاری و عمومی گاز مایع را نیز دربر می‌گیرد.

** چنانچه از قیمت صادراتی گاز به‌عنوان ارزش اقتصادی آن استفاده شود، آنگاه کل یارانه‌های انرژی در سال ۱۳۸۵ معادل ۵۳۰۸۵/۳ میلیارد ریال و در سال ۱۳۸۶ معادل ۶,۷۵۷,۴۲۷ میلیارد ریال و در سال ۱۳۸۷ معادل ۶۶۸۱۹۲ میلیارد ریال خواهد شد. توضیح: مصارف غیرانرژی مانند خوراک پتروشیمی‌ها در محاسبه یارانه لحاظ نشده است.

همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود مقدار یارانه بنزین در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ و سال ۱۳۸۵ کاهش یافته و از ۲۴/۴ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۱۹/۷ درصد در سال ۱۳۸۶ و سپس ۱۸/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ از کل یارانه‌های انرژی رسیده است که علت آن علیرغم افزایش قیمت بنزین در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال قبل در بازار خلیج فارس، سهمیه‌بندی بنزین و در نتیجه کاهش مصرف آن بوده است و در سال ۱۳۸۷ نیز همین روند ادامه یافته است، پیش‌بینی می‌شود با توجه به کاهش سهمیه خودروها در سال ۱۳۸۸ و حذف سهمیه خودروهای خارجی با ظرفیت موتور بالاتر از ۱۳۰۰ سی‌سی و خودروهای ساخت داخل با ظرفیت موتور بالاتر از ۲۰۰۰ سی‌سی به بالا، و فروش بنزین معمولی به قیمت هر لیتر ۴۰۰۰ ریال و بنزین سوپر به قیمت هر لیتر ۵۴۰۰ ریال به آنها، سهم یارانه بنزین نسبت به سایر حامل‌های انرژی باز هم کاهش یابد و در سال ۱۳۸۸ به حدود ۱۴ تا ۱۵ درصد از کل یارانه‌های انرژی برسد. افزایش سهم یارانه سایر حامل‌های انرژی (بجز گاز طبیعی) در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۵ به‌علت افزایش قیمت حامل‌های مذکور در بازار جهانی بوده است.

پیش‌بینی می‌شود با ارائه نفت گاز به وسایط نقلیه گازوئیل‌سوز با کارت هوشمند، در سال ۱۳۸۸ سهم یارانه این فرآورده نیز رشد قابل توجهی نداشته باشد.

از طرف دیگر به‌نظر می‌آید علت کاهش یارانه گاز طبیعی در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ اولاً تغییرات آب‌وهوایی باشد و ثانیاً اعمال تعرفه پلکانی در این سال است.

۳. سهم خانوارهای شهری و روستایی از یارانه فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی

با استفاده از ارقام جدول ۱۲-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷ (برای فرآورده‌های نفتی) و جدول ۱۰-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۵ (برای سهم گاز طبیعی) سهم استفاده از یارانه‌های انرژی در بخش خانوارهای شهری و روستایی به شرح جدول زیر بوده است.

جدول ۴. سهم خانوارهای شهری و روستایی از یارانه فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی

کاز طبیعی *	نفت کوره	نفت سفید	گاز مایع	نفت گاز	بنزین	حامل انرژی محل مصرف
۷۷/۴	۱۰/۵	۷/۶	۱۲/۲	۵/۶	۶۰/۷	شهر
۲۲/۶	۸۹/۵	۹۲/۴	۸۷/۸	۹۴/۴	۳۹/۳	روستا

مأخذ: جدول ۱۲-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷ (برای فرآورده‌های نفتی) و جدول ۱۰-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۵ برای گاز طبیعی.
* در جدول ۱۰-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۵ سهم استفاده از کل یارانه گاز طبیعی به تفکیک خانوارهای روستایی و شهری ذکر شده است ولی متأسفانه در سال ۱۳۸۷ به این آمار مهم در جدول مذکور اشاره نشده است. در جداول مذکور، سهم استفاده از یارانه برق در بخش خانوارهای روستایی و شهری نیز به تفکیک ذکر نشده است.

براساس گزارش اسفندماه سال ۱۳۸۷ شرکت ملی گاز ایران، تعداد خانوارهای تحت پوشش شبکه گازرسانی در کل کشور و روستایی و شهری به قرار جدول زیر بوده است.

جدول ۵. تعداد خانوارهای تحت پوشش شبکه گازرسانی (اسفندماه ۱۳۸۷)

تعداد	خانوارهای تحت پوشش گازرسانی
۱۴,۳۹۷,۱۸۹	کل خانوارهای کشور
۱,۶۴۷,۳۹۵	خانوارهای روستایی
۱۲,۷۴۹,۷۹۴	خانوارهای شهری
۱۱/۴۴	درصد خانوارهای روستایی تحت پوشش به کل خانوارهای تحت پوشش گازرسانی
۸۸/۵۶	درصد خانوارهای شهری تحت پوشش به کل خانوارهای تحت پوشش گازرسانی

مأخذ: گزارش عملکرد شرکت ملی گاز ایران، اسفندماه ۱۳۸۷.

لازم به توضیح است که براساس اظهارات مرکز آمار ایران، جمعیت کشور در آمارگیری سال ۱۳۸۵ حدود ۷۰,۴۷۲,۸۴۶ نفر بوده است که از این تعداد ۴۸,۲۴۵,۰۷۵ نفر (حدود ۶۸/۴۶ درصد) ساکن شهرها و ۲۲,۲۲۷,۷۷۱ نفر (حدود ۳۱/۵۴ درصد) ساکن روستاها بوده‌اند.
براساس همین آمار در سال مذکور تعداد خانوارهای کشور حدود ۱۷,۴۹۵,۶۴۶ خانوار

بوده‌اند که به این ترتیب، بعد جمعیتی هر خانوار در کشور به‌طور متوسط ۴/۰۳ نفر بوده است. توجه به جدول‌های ۴ و ۵، نشان می‌دهد که با توجه به نسبت حجم جمعیت شهری و روستایی کشور، سهم سرانه خانوارهای روستایی از یارانه‌های فرآورده‌های اصلی نفت و گاز طبیعی بیشتر از سرانه مصرف یارانه خانوارهای شهری بوده است.

بنابراین در این بخش باید با دقت بیشتری نسبت به تخصیص یارانه یا کمک‌های مالی به خانوارهای روستایی و شهری توجه کرد، ضمن اینکه باید توجه کرد که در سال ۱۳۸۷ سهم کل یارانه خانوارهای کشور از کل یارانه انرژی، فقط ۲۳/۹ درصد بوده است درحالی که بقیه یارانه‌های انرژی در سایر بخش‌ها استفاده می‌شود، ولی مشاهده می‌شود که در رابطه با هدفمند کردن یارانه، توجه به این بخش بسیار پررنگ‌تر از سایر بخش‌هاست در صورتی که با توجه به اعمال نرخ‌های تبعیضی، ترجیحی و پلکانی (در برق و گاز طبیعی) و حجم مصرف سایر حامل‌ها در روستاها، شاید بتوان گفت افزایش قیمت بیشتر به دهک‌های پایین جامعه به‌خصوص روستایی فشار وارد خواهد کرد.

۴. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده یارانه انرژی به تفکیک مصرف و حامل انرژی

جدول زیر نشان‌دهنده سهم هریک از بخش‌های مصرف‌کننده یارانه انرژی در سال ۱۳۸۷ است.

جدول ۶. یارانه حامل‌های انرژی در سال ۱۳۸۷ به تفکیک حامل‌ها و بخش‌های مصرف‌کننده^(۱)

(ارقام به میلیارد ریال)

حامل‌های انرژی	خانگی	صنعت	کشاورزی	حمل‌ونقل	تجاری	عمومی	جمع	درصد
بنزین	—	۲۴۲/۰	۱۶۲/۳	۹۶۸۵۳/۴	۷/۶	۴۱۸/۶	۹۷۶۵۷/۹	۱۸/۴
نفت سفید	۳۹۴۰۶/۴	۴۵۲/۱	۱۹۳/۰	—	۲۰۵۱/۹	۱۰۶۶/۷	۴۳۱۷۰/۱	۸/۱
نفت گاز	۳۸۹۸/۱	۱۹۲۰۰/۵	۲۵۵۴۸/۲	۱۱۰۴۱۱/۶	۴۴۸۲/۳	۶۹۵۳/۸	۱۷۰۴۹۴/۵	۳۲/۲
نفت کوره	۱۷/۴	۳۱۶۴۵/۷	۹۳/۷	۳۹۲۰/۹	۶۱۶۲/۷	۶۱۰/۳	۴۲۴۵۰/۷	۸/۰
گاز مایع	۱۰۸۲۹/۶ ^(۳)	۱۷۴۳/۳	—	۹۴۴/۵	—	—	۱۳۵۱۷/۴	۲/۵
برق	۴۶۹۷۲/۸	۳۳۵۷۳/۲	۱۸۱۳۷/۸	۱۵۱/۸	۴۱۵۳/۲	۱۵۳۹۰/۷	۱۱۸۳۷۹/۴	۲۲/۳
گاز طبیعی	۲۵۵۵۴/۷	۱۴۵۲۰/۵	۱۴۳/۶	۱۲۷۸/۷	۲۲۴۹/۰	۷۳۸/۵	۴۴۴۸۵/۱	۸/۴
جمع	۱۲۶۶۷۹/۰	۱۰۱۳۷۷/۳	۴۴۲۵۲/۷	۲۱۳۵۶۰/۸	۱۹۱۰۶/۶	۲۵۱۷۸/۷	۲۵۳۰۱۵۵/۱ ^(۳)	۱۰۰/۰
درصد	۲۳/۹	۱۹/۱	۸/۳	۴۰/۳	۳/۶	۴/۷	۱۰۰/۰	—

(۱) مصارف غیرانرژی مانند خوراک پتروشیمی‌ها در محاسبه یارانه لحاظ نشده است.

(۲) یارانه بخش‌های تجاری و عمومی را نیز دربر می‌گیرد.

(۳) شایان ذکر است چنانچه تنها از قیمت صادراتی گاز به‌عنوان ارزش اقتصادی آن استفاده شود، آنگاه کل یارانه انرژی معادل ۶۶۸۱۹۲ میلیارد ریال و سرانه یارانه انرژی حدود ۹۲۰۶ هزار ریال خواهد شد (و سهم یارانه حامل‌های فوق برای بنزین، نفت سفید، نفت گاز، گاز مایع، برق، گاز طبیعی به‌ترتیب ۱۴/۶۲، ۶/۴۶، ۲۵/۵۲، ۲/۰۲، ۱۷/۷۲ و ۲۷/۳۱ درصد خواهد شد (محاسبات محقق)).

با استفاده از ارقام جدول فوق و همچنین جدول ۱۰-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۵ و جدول ۱۲-۱، سال ۱۳۸۷ جدول زیر محاسبه و استخراج شده است. تحلیل سهم یارانه هریک از بخش‌های مصرف‌کننده حامل‌های انرژی، در بخش‌های بعدی گزارش ارائه خواهد شد.

جدول ۷. سهم بخش‌های مصرف‌کننده حامل‌های انرژی از یارانه‌ها در سال ۱۳۸۷

حامل انرژی	سهم یارانه حامل از کل یارانه‌های انرژی	کل مصرف یارانه	سهم بخش مصرف‌کننده از یارانه حامل انرژی	مصرف‌کننده نهایی	یارانه حامل انرژی	سهم مصرف‌کننده نهایی از کل یارانه‌های انرژی		
بنزین	۱۸/۴	حمل و نقل	۹۹/۱۸	خودروهای عمومی	۵۲/۹	۹/۶۵		
				موتورسیکلت	۹/۳	۱/۷		
				خودروهای شخصی	۳۷/۸	۶/۹		
					صنعت			۰/۰۴۶
					کشاورزی			۰/۰۲
					عمومی و تجاری			۰/۰۸
نفت سفید	۸/۱	خانگی	۹۱/۲۸	شهری	۷/۶	۰/۵۶۲		
				روستایی	۹۲/۴	۶/۸۳۲		
					صنعت			۰/۰۸۵
					کشاورزی			۰/۰۳۶
					تجاری			۰/۳۸۵
					عمومی			۰/۲
نفت گاز	۳۲/۲	خانگی	۲/۲۹	شهری	۵/۶	۰/۰۴		
				روستایی	۹۴/۴	۰/۷		
					صنعت			۳/۶۷
					کشاورزی			۴/۸۲
					حمل و نقل			۲۱/۵۲
					تجاری			۰/۸۶
					عمومی			۱/۵۸
نفت کوره*	۸	صنعت	۷۴/۵۵			۵/۹۶		
						حمل و نقل		۰/۷۴
						تجاری		۱/۱۶
						عمومی		۰/۱۱
گاز مایع	۲/۵	خانگی+تجاری+عمومی	۸۰/۱۱	شهری	۱۲/۲	۰/۲۴۴		
				روستایی	۸۷/۸	۱/۳۶		
				حمل و نقل			۰/۱۷۵	
				صنعت			۰/۳۲۳	

سهم مصرف‌کننده نهایی از کل یارانه‌های انرژی	یارانه حامل انرژی	مصرف‌کننده نهایی	سهم بخش مصرف‌کننده از یارانه حامل انرژی	کل مصرف یارانه	سهم یارانه حامل از کل یارانه‌های انرژی	حامل انرژی
۸/۸۶			۳۹/۶۸	خانگی	۲۲/۳	برق
۶/۳۳			۲۸/۳۶	صنعت		
۳/۴۲			۱۵/۲۲	کشاورزی		
۰/۰۳			۰/۱۳	حمل و نقل		
۰/۷۸			۳/۵۱	تجاری		
۲/۹			۱۳	عمومی		
۳/۷۴	۷۷/۴	شهری**	۵۷/۴۵	خانگی	۸/۴	گاز طبیعی
۱/۰۹	۲۲/۶	روستایی**				
۲/۷۴			۳۲/۶۴	صنعت		
۰/۰۲۷			۰/۳۲	کشاورزی		
۰/۳۴			۲/۸۹	حمل و نقل		
۰/۴۲			۵/۰۶	تجاری		
۱/۳۹			۱/۶۶	عمومی		

مآخذ: محاسبات جدول فوق با استفاده از ارقام جداول ۹-۱ و ۱۲-۱۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷ و جدول ۱۰-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۵ کشور انجام شده است.

* مصرف یارانه خانگی و کشاورزی نفت کوره به ترتیب ۰/۰۴ درصد و ۰/۲۲ کل یارانه این حامل انرژی که به دلیل رقم بسیار اندک در جدول ذکر نشده‌اند.

** سهم یارانه شهری و روستایی در همه بخش‌های اشاره شده در فوق از جدول ۱۲-۱ ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷ و سهم یارانه گاز طبیعی شهری و روستایی ترانزنامه سال ۱۳۸۵ آورده شده است در ترانزنامه سال ۱۳۸۷ به این مورد مهم توجه نشده است. توضیح: ترانزنامه انرژی توسط وزارت نیرو منتشر می‌شود و قاعداً این وزارتخانه با داشتن آمار انشعابات برق روستایی و شهری، می‌تواند مصرف این دو بخش را هم به تفکیک ارائه دهد ولی در ترانزنامه‌ها به این مهم توجه نشده است.

۱-۴. سهم هریک از بخش‌های مختلف از یارانه بنزین

همان‌طور که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود سهم یارانه بنزین از کل یارانه‌های انرژی کشور در سال ۱۳۸۷ حدود ۱۸/۴ درصد بوده است که حدود ۹۹/۱۸ درصد آن در بخش حمل و نقل و بقیه آن در بخش‌های صنعت، کشاورزی و عمومی و تجاری به مصرف رسیده است به دلیل حجم بالای مصرف یارانه بنزین در بخش حمل و نقل، تحلیل مصرف آن در بخش‌های حمل و نقل عمومی بار و مسافر، موتورسیکلت و خودروهای شخصی آورده می‌شود:

براساس آمار دریافتی از شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران (مشاور معاون وزیر و مدیر سامانه هوشمند سوخت)^۱ تعداد وسایط نقلیه بنزین‌سوز کشور در نیمه اول سال ۱۳۸۸، بیش

۱. نامه شماره ۶۰۵/۷۹۰۳۵ مورخ ۱۳۸۸/۴/۲۳ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

از ۶/۷۶۸ میلیون خودروی شخصی، ۶/۰۹۸ میلیون موتورسیکلت و بیش از ۲/۲۸۷ میلیون دستگاه خودروهای عمومی شامل تاکسی، خطی بین‌شهری و بین‌راهی، آموزشی رانندگی، آژانس، وانت‌بار نوع (۱) کامیونت و وانت بارهای نوع (۲) بوده است.^۱

محاسبات انجام شده که با استفاده از آمار «ستاد توسعه حمل‌ونقل و مدیریت سوخت» و «سامانه هوشمند سوخت» انجام شده، نشان می‌دهد که حدود ۵۲/۹ درصد بنزین سهمیه‌ای کشور به خودروهای عمومی فوق که وظیفه حمل بار و مسافر را به‌عهده دارند، تخصیص یافته است. براساس آمار سازمان راهداری کشور در سال ۱۳۸۷، حدود ۵۱۱/۵ میلیون تن کالا در کشور حمل شده که حدود ۳۱۹/۱ میلیون تن آن با بارنامه و در سفرهای با «متوسط ۴۸۰ کیلومتر در هر سفر» حمل شده که بحث آن در بخش یارانه نفت گاز ارائه خواهد شد ولی بخش باقیمانده ارقام حمل کالای فوق، مربوط به سفرهای زیر ۲۰ کیلومتر و تناژ زیر ۲/۵ تن است که بنابر اظهار آمارنامه مذکور، حمل آن توسط وانت‌بارها انجام شده است. به‌عبارت دیگر بخش قابل توجهی از ۱۹۲/۴ میلیون تن کالای حمل شده بدون بارنامه توسط وانت‌بارها و کامیونت حمل شده است که بخشی از آن توسط وسایل نقلیه مذکور و از نوع بنزین‌سوز بوده است (باید توجه کرد که بخشی از وانت‌بارها و کامیونت‌ها در خدمت امور داخلی کارخانجات، مراکز خدماتی، مراکز تجاری و عمومی است که ممکن است آمار خدمات آنها محاسبه نشده یا امکان محاسبه نداشته باشد و بخشی نیز استفاده شخصی می‌شود ولی متأسفانه با گذشت حدود ۲۷ ماه از اجرای قانون توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت سوخت، آمار قابل اتکائی که به‌صورت شفاف و تفکیک شده این مورد را اعلام کند، منتشر نشده است).

از طرف دیگر بخش قابل توجهی از حمل مسافر شهری و بین‌شهری توسط تاکسی یا خطی بین‌شهری و بین‌راهی انجام می‌شود که در خدمت عامه مردم به‌خصوص افرادی است که فاقد خودروی شخصی هستند و نمی‌توان آن را به قشر خاصی از جامعه احاله داد. باید توجه داشت که همین بخش از خدمات کشور برای بیش از ۲/۲۸۷ میلیون نفر (به تعداد خودروهای عمومی)، تحت عنوان راننده به‌طور مستقیم و جمع‌کنندگی، به‌طور غیرمستقیم (خدمات فنی، سرویس، تعمیر، قطعه‌سازی و ...) فرصت اشتغال، ایجاد کرده است.

ازسوی دیگر بیش از ۶/۰۹۸ میلیون دستگاه موتورسیکلت نیز حدود ۹/۳ درصد یارانه بنزین کشور را به خود اختصاص داده‌اند که بخش زیادی از صاحبان آنها با همین وسیله نقلیه امرارمعاش کرده و خدمت ارائه می‌دهند. ضمن اینکه تعداد قابل توجهی از این موتورسیکلت‌ها نیز در بخش روستایی کشور، «آمد و شد» می‌کنند و در خدمت امور کشاورزی کشور است (رقم ۰/۰۱۸ درصد

۱. خودروهای مذکور شامل خودروهای بنزین‌سوز و دوگانه‌سوز است.

مندرج در جدول ۷ از سهم یارانہ بنزین در بخش کشاورزی مربوط به امور غیر از حمل و نقل است مانند موتورهای برق بنزینی کوچک، تیلرهای بنزینی و ...).

با توجه به آمار فوق حدود ۳۷/۸ درصد یارانہ بنزین مصرفی کشور (۶/۹ درصد سهم بنزین از کل یارانہ انرژی در سال ۱۳۸۷)، صرف خودروهای شخصی شده است که با توجه به حجم خودروهایی چون پیکان، پراید، پی‌کی، رنو، سهند، ریو، روا و خودروهای قدیمی مختلف و حذف بنزین سهمیه‌ای از خودروهای وارداتی با ظرفیت موتور بالاتر از ۱۳۰۰ سی‌سی و همچنین خودروهای ساخت داخل با ظرفیت موتور بالاتر از ۲۰۰۰ سی‌سی و ارائه بنزین معمولی با قیمت ۴۰۰۰ ریال و بنزین سوپر با قیمت ۵۴۰۰ ریال برای هر لیتر به آنها، به نظر می‌آید بخش اعظم یارانہ بنزین به دهک‌هایی تعلق می‌گیرد که اغلب آنها در دهک‌های بالا قرار ندارند. توجه شود که براساس آمار فوق بیش از ۱۵/۱۵ میلیون وسیله نقلیه بنزین‌سوز اعم از سواری، وانت‌بار، موتورسیکلت، تاکسی، آژانس، آموزش رانندگی و ... (بجز وسایطی مثل قایق‌های موتوری) در کشور وجود دارد که اگر بخش محدودی از خانوارها دارای دو یا سه وسیله نقلیه فرض شود، با توجه به جمعیت خانوارهای کشور شاید بتوان گفت نزدیک به ۸۰ تا ۸۵ درصد خانوارهای کشور دارای یک وسیله نقلیه بنزین‌سوز هستند، از طرف دیگر بخشی نیز دارای وسیله نقلیه گازوئیل‌سوز (مثل کامیون، کشنده، مینی‌بوس، اتوبوس و...) هستند که بر این درصد از جمعیت خانواری می‌افزاید و بدین ترتیب به نظر می‌آید حدود ۱۵ درصد جامعه خانواری کشور فاقد وسیله نقلیه (از هر نوع) می‌باشند.^۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷ نشان می‌دهد که ۳۹/۳ درصد یارانہ بنزین در روستا و ۶۰/۷ درصد در شهر مصرف شده است. درحالی که جمعیت روستایی کشور در حدود ۳۲ درصد و جمعیت شهری حدود ۶۸ درصد ترکیب جمعیتی کشور را تشکیل می‌دهند. علاوه بر این چنان که شرح داده شد، ثروتمندان که خودرو وارداتی یا داخلی پرمصرف به‌کار می‌برند از بنزین سهمیه‌ای برخوردار نبوده و خودروهای فرسوده پرمصرف نیز متعلق به طبقات بالا نیست، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که در بنزین یارانہ‌ها به شکل ۷۰ درصد اغنیا و ۳۰ درصد فقرا تقسیم نمی‌شود.

۲-۴. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده از یارانہ‌های نفت سفید

همانطور که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود یارانہ تخصیصی به نفت سفید در سال ۱۳۸۷ از کل یارانہ‌های انرژی کشور حدود ۸/۱ درصد بوده است که ۹۱/۲۸ درصد آن (۷/۳۹ واحد درصد از کل

۱. لازم است ستاد توسعه حمل و نقل و مدیریت سوخت کشور، برآورد دقیق‌تری را در این باره محاسبه کند و برای تصمیم‌گیری درست به مسئولین کشور ارائه دهد. ضمناً تعداد ۱۰۴,۳۸۷ وسیله نقلیه بنزین‌سوز دارای کارت سوخت هوشمند شده‌اند که متعلق به دولت است.

یارانه‌های انرژی کشور) در بخش خانگی به مصرف رسیده است از این مقدار حدود ۹۲/۴ درصد (۶/۸۳۲ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش خانوارهای روستایی و ۹/۱ درصد (۰/۵۶۲ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) توسط خانوارهای شهری به مصرف رسیده است.

از کل یارانه نفت سفید، حدود ۱/۰۵ درصد (۰/۰۸۵ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش صنعت، حدود ۰/۴۵ درصد (حدود ۰/۳۶ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش کشاورزی و ۴/۷۵ درصد (حدود ۰/۳۸۵ واحد درصد کل یارانه‌های انرژی) در بخش تجاری و بالاخره ۲/۴۷ درصد (حدود ۰/۲ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش عمومی مصرف می‌شود. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که خانوارهای روستایی حدود ۸۴/۳۵ درصد یارانه نفت سفید (۷/۳۹ واحد درصد از ۸/۱ درصد از یارانه نفت سفید) را به خود اختصاص داده‌اند و فقط حدود ۱۵/۶۵ درصد (حدود ۰/۷۱ واحد درصد از ۸/۱ درصد) یارانه‌های این فرآورده به سایر بخش‌ها (از جمله خانوارهای شهری) تعلق دارد. به نظر می‌آید با توجه به استفاده حدود ۳۵/۶ درصد خانوارهای روستایی کشور از گاز طبیعی (تا پایان بهمن‌ماه سال ۱۳۸۸)، بقیه جمعیت خانوار روستایی کشور برای تأمین انرژی حرارتی خود از این فرآورده (یا گاز مایع و مقدار محدودی نفت گاز) استفاده می‌کنند. بنابراین در مورد یارانه نفت سفید نیز گزاره تقسیم ۷۰ و ۳۰ درصد یارانه بین طبقات ثروتمند و فقیر صدق نمی‌کند.

۳-۴. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده یارانه نفت گاز

جدول ۷ نشان می‌دهد که یارانه تخصیصی به نفت گاز در سال ۱۳۸۷ از کل یارانه‌های انرژی حدود ۳۲/۲ درصد بوده که ۲/۲۹ واحد درصد از آن در بخش خانگی مصرف شده است از این مقدار ۹۴/۴ درصد (حدود ۰/۷ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش خانگی روستایی و فقط ۵/۶ درصد (حدود ۰/۰۴ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) توسط خانوارهای شهری استفاده شده است. در این موارد نیز قسمت اعظم یارانه نفت گاز مصارف خانگی در روستاها صرف می‌شود نه اغنایای شهری.

۳-۴-۱. یارانه نفت گاز در حمل‌ونقل

در سال ۱۳۸۷ از یارانه نفت گاز حدود ۶۴/۷۶ درصد آن (۲۰/۸۵ واحد درصد از کل یارانه انرژی مصرفی کشور) در بخش حمل‌ونقل بار و مسافر درون و برون شهری و سایر امور موتوری (البته بسیار کمتر نسبت به حمل‌ونقل بار و مسافر) استفاده شده است.

آمار صدور کارت هوشمند نفت گاز نشان می‌دهد که در اواخر خردادماه سال ۱۳۸۸ تعداد ۶۰۰,۸۶۸ فقره کارت هوشمند سوخت نفت گاز فعال شده است (که متأسفانه آمار دقیق آن منتشر نشده

است).^۱ ترکیب استفاده‌کنندگان از کارت‌های مذکور در سال ۱۳۸۷ در جدول زیر مشاهده می‌شود.^۲

جدول ۸. نوع وسایط موتوری استفاده‌کننده از کارت هوشمند سوخت تاریخ ۱۳۸۸/۲/۱

تعداد دستگاه	نوع وسیله نقلیه
۷۱,۰۹۵	مینی‌بوس
۱۶,۸۶۶	میدی‌بوس
۳۵	دامپر غلطک، لودر و لیفتراک
۴,۶۰۱	کامیون کشنده و تریلی
۴,۳۸۲	تراکتور کشاورزی
۵	تانکر حمل گاز مایع
۶۸۵	بونکر
۴۳,۲۲۴	اتوبوس
۶۹	کمباین، کریدر، بوکت، اشکریپر، بولدوزر و بیل مکانیکی
۳۳,۳۶۵	کامیونت
۳۰۷,۵۳۰	کامیون
۲,۷۹۶	آمبولانس، تاکسی، سواری و ...
۱۶,۶۸۳	کارت جایگاه
۷۴۰	کارت آزمون کنترل
۹۰,۰۰۰	کارت سوخت ۱۰۰، ۲۰۰، ۵۰۰ و ۸۰۰ لیتری

مأخذ: خلاصه استخراج شده از آمار نامه شماره ۶۰۵/۷۹۰۳۵ مورخ ۱۳۸۷/۴/۲۳ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران - سامانه هوشمند سوخت.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود مجموع وسایط نقلیه حمل بار و مسافر جمعی به ترتیب ۳۴۶,۱۸۶ دستگاه کامیون، بونکر، تانکر حمل گاز مایع، کامیون کشنده و تریلی، ۴۳,۲۴۴ اتوبوس، ۱۶,۸۶۶ میدی‌بوس و ۷۱,۰۹۵ مینی‌بوس (مجموعاً ۴۷۷,۳۹۱ دستگاه) است و ۱۰۷,۴۲۳ کارت هوشمند هم تحت عناوین موقت، جایگاه و آزمون کنترل، فعال است که بجز کارت در اختیار جایگاه‌ها، آزمون کنترل، معلوم نیست حدود ۹۰ هزار کارت موقت ۱۰۰، ۲۰۰، ۵۰۰ و ۸۰۰ لیتر در اختیار کدام بخش از مصرف‌کنندگان است (البته احتمال دارد بخشی از آن به‌طور موقت به کامیون‌ها و وسایل نقلیه گازسوز ترانزیت و گذار شود). براساس آمار سالنامه سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای کشور در سال ۱۳۸۷ تعداد وسایل نقلیه عمومی باری جاده‌ای کشور ۲۴۶,۴۴۲ دستگاه بوده است ملاحظه می‌شود که حدود ۱۰۰ هزار دستگاه با آمار کارت هوشمند سوخت نفت گاز اختلاف دارد که به‌نظر

۱. نامه شماره ۶۰۵/۷۹۰۳۵ مورخ ۱۳۸۸/۴/۲ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران (مشاور معاون وزیر و مدیر سامانه هوشمند سوخت) به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۲. آمار غیررسمی مورخ ۱۳۸۸/۲/۱ (ازسوی مشاور معاون وزیر و مدیر سامانه هوشمند شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران).

می‌آید مربوط به وسایل نقلیه‌ای است که در درون شهرها اقدام به حمل بار نموده و یا در فاصله زمانی پایان سال ۱۳۸۴، تا تاریخ ۱۳۸۸/۴/۲۳، کارت هوشمند خود را دریافت کرده‌اند. براساس آمار همین سالنامه تعداد اتوبوس‌ها و مینی‌بوس‌های مسافری بین‌شهری در سال ۱۳۸۷ به ترتیب ۱۳۰۶۴ و ۲۰۸۵۸ دستگاه بوده است^۱ و احتمالاً تفاوت این ارقام با ارقام جدول ۸ مربوط به اتوبوس‌ها، مینی‌بوس‌ها و میدی‌بوس‌هایی است که در درون شهرها اقدام به حمل مسافر نموده و یا در فاصله سال ۸۴ تا ۸۸/۲/۱ اقدام به دریافت کارت هوشمند خود کرده‌اند. لازم به توضیح است که آمار منتشر شده در سالنامه آماری سازمان راهداری در مورد تعداد وسایل نقلیه باری و مسافری براساس کارت هوشمند صادره بوده است که در سال ۱۳۸۴ واگذار شده است.

براساس سالنامه آماری مذکور در سال ۱۳۸۴ تعداد رانندگان وسایل نقلیه باری ۴۱۴,۸۴۱ نفر و اتوبوس و مینی‌بوس و سواری‌های کرایه، ۱۲۱,۱۲۰ نفر بوده است (با توجه به افزایش تعداد وسایل نقلیه مذکور به نظر می‌رسد در حال حاضر این ارقام افزایش یافته است).

طبق آمار موجود در سالنامه سال ۱۳۸۷ نزدیک به ۹۰ درصد کالای داخلی کشور توسط سیستم حمل‌ونقل جاده‌ای حمل شده و فقط حدود ۹ درصد آن توسط راه‌آهن حمل شده است و همین امر باعث افزایش هزینه حمل‌ونقل و مصرف چند برابری انرژی فسیلی در حمل‌ونقل کالا شده است. در سال ۱۳۸۷ حدود ۵۱۱/۵ میلیون تن کالا در سطح کشور (بجز واردات و صادرات) حمل شده است که ۳۱۹/۱ میلیون تن آن با بارنامه بوده و بقیه بدون بارنامه (که احتمالاً مربوط به حمل کالا با سفر زیر ۲۰ کیلومتر و تناژ زیر ۲/۵ تن بوده که اغلب توسط وانت‌بارها یا کامیونت‌ها حمل شده است) متوسط سفر حمل بار داخلی، مسافت ۴۸۰ کیلومتر و متوسط مقدار حمل بار در هر سفر ۱۳/۳ تن (که این هم از ضعف‌های حمل‌ونقل بین‌شهری کشور محسوب می‌شود) بوده است. میزان کالای حمل شده محصولات داخلی در سطح کشور برحسب گروه کالا در سال ۱۳۸۷ به شرح جدول زیر بوده است:

جدول ۹. میزان کالای حمل شده در سطح کشور برحسب گروه کالا در سال ۱۳۸۷ (میلیون تن)

نوع کالا	معدنی و ساختمانی	کشاورزی و دامی	شیمیایی	فلزی	صنایع سبک	ماشین‌آلات	متفرقه	کاغذ و چوب	چرم و پوشاک
میلیون تن	۱۱۶	۶۳	۵۷	۳۶	۱۷	۱۳	۸	۶	۳

مأخذ: سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای وزارت راه و ترابری سال ۱۳۸۷.

براساس آمارنامه مذکور حدود ۵۳ درصد وسایل نقلیه باری جاده‌ای کشور با عمر بیش از ۱۵ سال بوده است که اغلب آن فرسوده و با مصرف بالای انرژی است (متوسط عمر آنها ۱۷/۸۵ سال). حدود ۸۷/۷ درصد مینی‌بوس‌های کشور با عمر بیش از ۱۵ سال (متوسط عمر آنها ۲۳/۹ سال) بوده است که علاوه بر فرسودگی، مصرف بالای انرژی را هم به کشور تحمیل می‌کنند (حدود ۴۸ درصد اتوبوس‌های با عمر بیش از ۱۵ سال و کمتر از ۳۰ سال است درحالی که مینی‌بوس‌ها و کامیون با عمر بین ۱۵ تا بالای ۵۰ سال هم درحال تردد هستند) مسافرین جابجا شده توسط سیستم اتوبوسرانی بین شهری کشور در سال ۱۳۸۷ به میزان ۱۴۰۵۴۲ هزار نفر و مینی‌بوس ۹۰,۱۲۵ هزار نفر و سواری کرایه ۳۲,۹۷۶ هزار نفر مسافر بوده است. به نظر می‌آید بخش اعظم استفاده‌کنندگان از ناوگان حمل‌ونقل مینی‌بوس و اتوبوس کشور دهک‌های متوسط و پایین جامعه هستند که به‌طور طبیعی هدفمندی این بخش از یارانه نفت گاز را محقق کرده است.

متوسط مسافت مسافر در سطح کشور ۱۸۸ کیلومتر و تعداد متوسط مسافر در هر سفر ۱۳/۶ نفر بوده است سهم مسافر جابجا شده در سال ۱۳۸۷ توسط خودروهای عمومی فوق به شرح جدول زیر بوده است:

جدول ۱۰. شاخص‌های حمل‌ونقل مسافر در بخش‌های درون و برون استانی در سال ۱۳۸۷

شرح	درون استان	برون استان	کل کشور
سهم مسافر جابجا شده (درصد)	۶۰	۴۰	۱۰۰
سهم میزان مصرف صورت وضعیت (درصد)	۶۶	۳۴	۱۰۰
متوسط مسافت طی شده در هر سفر (کیلومتر)	۹۹	۳۶۴	۱۸۸
میلیون _ نفر کیلومتر مسافر جابجا شده	۱۶,۰۹۹	۴۷,۵۸۶	۶۳,۶۸۵

مأخذ: همان.

در همین سال حمل کالاهای وارداتی، صادراتی و ترانزیت (نفتی و غیرنفتی) از طریق زمینی به شرح جدول ۱۱ بوده است.

جدول ۱۱. میزان واردات، صادرات و ترانزیت کالاهای نفتی و غیرنفتی

برحسب نوع عبور در سال ۱۳۸۷ (تن)

نوع کالا	نوع عبور	واردات	صادرات	ترانزیت
غیرنفتی	جاده‌ای	۱,۸۴۹,۳۷۵	۲,۲۳۹,۱۵۳	۴,۱۳۴,۷۸۲
	راه‌آهن	۹۵۳,۹۲۵	۴۶۶,۳۱۴	۸۷۱,۷۷۴
نفتی	جاده‌ای	۱۶۸,۲۵۵	۸۷۰,۲۶۹	۵۳۰,۵۰۵
	راه‌آهن	۲۷,۶۴۷	۳۴,۳۳۷	۳۲۰,۵۹۵
جمع	جاده‌ای	۲,۰۱۷,۶۳۰	۳,۱۰۹,۴۲۲	۴,۶۶۵,۲۸۷
	راه‌آهن	۹۸۱,۵۷۲	۵۰۰,۶۵۱	۱,۱۹۲,۳۶۹

مأخذ: همان.

ملاحظه می‌شود که جمع حمل کالاهای صادراتی، وارداتی و ترانزیت در سال ۱۳۸۷ معادل ۹,۷۹۲,۳۳۹ تن بوده درحالی که همین مجموعه در حمل به وسیله راه‌آهن به میزان ۲,۶۷۴,۵۹۲ تن بوده است یعنی از مجموع ۱۲,۴۶۶,۹۳۱ تن کالای وارداتی، صادراتی و ترانزیت کشور فقط حدود ۲۱/۴۵ درصد آن توسط حمل و نقل ریلی انجام شده است. از کل کالاهای جابجا شده فوق ۵,۸۵۷,۶۵۶ تن (حدود ۴۶/۹۹ درصد) مربوط به کالاهای ترانزیت بوده است.

حجم کالاهای وارداتی، صادراتی و ترانزیت نسبت به کالاهای جابجا شده داخلی کشور فقط حدود ۲/۳۸ درصد بوده است و حجم اصلی را کالاهای مصرفی داخلی تشکیل داده است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اکثر یارانه نفت گاز مصرفی کشور در سیستم حمل و نقل، به جابجایی کالاهای مصرف داخلی اختصاص یافته است که به دلیل غالب بودن سیستم حمل و نقل جاده‌ای در حمل کالا، مصرف انرژی و یارانه آن بالاست.

در جدول ۹ ملاحظه می‌شود که از ۳۱۹/۹ میلیون تن کالای حمل شده (با بارنامه) حدود ۶۳ میلیون تن در حدود ۱۹/۷ درصد متعلق به حمل کالاهای کشاورزی و دامی بوده است. در این مجموعه کالا، محصولاتی با قیمت‌های بسیاری متفاوت وجود دارد ولی افزایش هر مقدار بر هزینه حمل و نقل آنها به اندازه نسبتاً مساوی، بر قیمت آنها تأثیر می‌گذارد. در این رابطه باید توجه داشت که حساسیت قیمتی کالایی که مورد مصرف طبقات متوسط و ضعیف است بیشتر از کالاهای است که به مصرف طبقات مرفه می‌رسند (قرار است دفتر مطالعات زیربنایی مرکز گزارش تهیه و منتشر کند که به طور تفصیلی این مورد را تحلیل خواهد کرد).

در مورد کالاهای مصرفی و ساختمانی جدول ۹ نیز با توجه ترکیب نوع کالا (آجر، سیمان، آهک، کچ و...) باید دقت داشت که اولاً بخش قابل توجهی از آنها در طرح‌های عمرانی مصرف می‌شود (مثل ۴۴ درصد سیمان) و ثانیاً در شرایط کنونی که بخش قابل توجهی از ساخت مسکن به

سمت بازسازی بافت‌های فرسوده یا ساخت مسکن برای طبقات متوسط و ضعیف هدایت شده (مثل مسکن مهر) تأثیر افزایش هزینه حمل‌ونقل بر این نوع فعالیت‌ها، بیشتر به دهک‌های متوسط و ضعیف جامعه فشار وارد خواهد کرد به عبارت دیگر یارانه سوخت حمل کالاهای خوراکی، معدنی و ساختمانی که در مجموع حدود ۵۶ درصد کالاهای حمل شده (با بارنامه) را در سال ۱۳۸۷ تشکیل داده است در شرایط موجود در مصرف، بیشتر به سمت مصرف کالاهایی است که به مصرف طبقات متوسط و ضعیف جامعه می‌رسد.

همان‌طور که در جدول ۹ ملاحظه می‌شود ۵۷ میلیون تن از کالاهای حمل شده (حدود ۱۷/۸ درصد) مربوط به صنایع شیمیایی است که در بخش بالادستی نزدیک به ۳۰ میلیون تن می‌شود که کمتر از ۸ درصد آن متعلق به بخش خصوصی است و حدود ۷۳ درصد آن در مالکیت بخش عمومی (شبه‌دولتی)، سهام عدالت و دولت است. کمتر از ۱۹ درصد سهام نیز متعلق به عناوینی مثل سهام وثیقه یا سایر است. بنابراین بخش قابل توجهی از یارانه نفت گاز بخش حمل‌ونقل کالا در این بخش متعلق به بخش شبه‌دولتی، دولت و سهام عدالت (سهام عدالت متعلق طبقات متوسط و ضعیف جامعه است) است.

بنابراین لازم است بحث هدفمند کردن یارانه نفت گاز در بخش حمل‌ونقل که بیش از ۲۱ درصد (یک پنجم کل یارانه‌های انرژی مصرفی کشور) را تشکیل می‌دهد بیشتر مورد دقت قرار گیرد تا از صدمات سنگین به طبقات متوسط و ضعیف جامعه جلوگیری گردد.

۲-۳-۴. یارانه نفت گاز در بخش صنعت

در سال ۱۳۸۶، حدود ۱۱/۲۶ درصد یارانه نفت گاز (حدود ۳/۶۲ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش صنعت استفاده شده است. صنایعی نظیر نساجی، پتروشیمی، مس، صنایع غذایی، فلزی فابریکی و ماشین‌آلات، خودروسازی و قطعه‌سازی، صنایعی هستند که به‌طور مستقیم از نفت گاز به‌عنوان سوخت یا مواد اولیه در فرآیند تولید خود استفاده می‌کنند.

۳-۳-۴. یارانه نفت گاز در بخش کشاورزی

براساس ترازنامه انرژی در سال ۱۳۸۷ حدود ۱۴/۹۸ درصد یارانه نفت گاز (۴/۸۲ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) در بخش کشاورزی استفاده شده است. عمده‌ترین حامل‌های انرژی مصرفی در بخش کشاورزی، نفت گاز و برق است.

۴-۳-۴. یارانه نفت گاز در بخش‌های عمومی و تجاری

حدود ۴/۰۸ درصد از یارانه نفت گاز (حدود ۱/۳۱ واحد درصد از کل یارانه انرژی) کشور در بخش عمومی (از جمله بخش‌های دولتی) به مصرف می‌رسد و حدود ۲/۶۳ درصد از یارانه نفت گاز (حدود

۰/۸۵ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش تجاری کشور به مصرف می‌رسد. طبیعی است که گردش امور اجرایی و تجاری کشور نیاز به انرژی دارد ضمن اینکه اشتغال حجم عظیمی از نیروی انسانی کشور را تأمین می‌کند.

۴-۴. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده انرژی از یارانه نفت کوره

در مجموع ۸ درصد از کل یارانه‌های انرژی کشور در سال ۱۳۸۷ سهم یارانه نفت کوره بوده است که در چهار بخش صنعت با وزن ۷۴/۵۵ درصد (حدود ۵/۹۶ واحد درصد از کل یارانه انرژی)، ۱۰/۱۶ درصد (حدود ۰/۷۴ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش حمل‌ونقل (احتمالاً در بخش کشتیرانی و راه‌آهن)، ۱۴/۵۱ درصد (حدود ۱/۱۶ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش تجاری و بالاخره ۱/۴۴ درصد آن (حدود ۰/۹۱ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش عمومی به مصرف رسیده است. (بخش‌های خانگی و کشاورزی در مجموع ۰/۲۶ درصد از یارانه نفت کوره را مصرف کرده‌اند که در مورد خانگی نیز اکثر آن در روستاها بوده است).

ملاحظه می‌شود که یارانه این بخش نیز مصرف شخصی ندارد و در چرخه اقتصادی کشور مصرف می‌شود. بدیهی است که محصول نهایی، مورد استفاده جامعه قرار می‌گیرد ولی اینکه به دهک یا دهک‌های خاصی ارتباط داده شود هیچ پایه علمی و آماری ندارد.

۴-۵. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده انرژی از یارانه گاز مایع

در سال ۱۳۸۷ یارانه گاز مایع از کل یارانه انرژی مصرفی کشور ۲/۵ درصد بوده است که حدود ۸۰/۱۱ درصد آن (حدود ۲ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش خانگی، تجاری و عمومی استفاده شده است. از سهم بخش خانگی، تجاری و عمومی، حدود ۸۷/۸ درصد مصرف خانگی (حدود ۱/۷۶ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش خانوار روستایی به مصرف می‌رسد و ۱۲/۲ درصد (حدود ۰/۲۴۴ واحد درصد کل یارانه انرژی) توسط خانوارهای شهری و بخش‌های تجاری و عمومی شهری (آن هم نقاطی که دسترسی به گاز طبیعی نداشته‌اند) مصرف شده است.

از یارانه گاز مایع حدود ۶/۹۹ درصد (حدود ۰/۱۷۵ واحد کل یارانه‌های انرژی) در بخش حمل‌ونقل (عمدتاً خودروهایی که به سامانه سوخت گاز مایع مجهز هستند) و ۱۲/۹ درصد آن (حدود ۰/۳۲۲ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) نیز در بخش صنعت (از جمله پالایشگاهی، فلزی فابریکی، و ماشین‌آلات و خودروسازی و قطعه‌سازی) مصرف شده است.

حال سؤال این است که آیا می‌توان گفت، بخش اعظم یارانه این حامل انرژی نیز توسط

دهک‌های ۸ و ۹ و ۱۰ شهری به مصرف می‌رسد؟

۴-۶. سهم بخش‌های مختلف مصرف‌کننده از یارانه برق

برق، فراگیرترین حامل انرژی است که نزدیک به صد درصد متقاضیان مصرف را پوشش داده است. براساس آمار ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷ سهم یارانه برق از کل یارانه انرژی کشور حدود ۲۲/۳ درصد بوده است. گفته می‌شود ایران بالاترین مصرف برق را دارد (یا نسبت به متوسط جهانی بیشترین مصرف سرانه برق را دارد) براساس آمار سازمان جاسوسی آمریکا، در سال ۲۰۰۶ ایران از نظر مصرف برق در بین ۲۱۱ کشور جهان در رده ۹۵ قرار داشته است، بالاترین مصرف مربوط به ایسلند با متوسط سرانه ۳۱,۱۴۷/۲۹۲ کیلووات ساعت، ایران با ۲,۱۶۰/۴۴۱ کیلووات ساعت و متوسط جهانی برابر ۳,۲۴۰/۳ کیلووات ساعت است.

۴-۶-۱. سهم بخش خانگی از یارانه برق در سال ۱۳۸۷

در سال ۱۳۸۷ سهم بخش خانگی از یارانه برق، حدود ۳۹/۶۸ درصد (حدود ۸/۸۶ واحد درصد از کل یارانه انرژی) بوده است.

مشترکین برق کشور از نظر اقلیمی به دو بخش کلی مناطق عادی و گرمسیری تقسیم شده‌اند، مناطق گرمسیری در ماه‌های گرم، بسته به استان مربوط به چهار منطقه ۱ الی ۴ طبقه‌بندی شده و در ماه‌های گرم، تعرفه‌های خاصی، برای آنها اعمال می‌شود. براساس آمار ترانزنامه انرژی در پایان سال ۱۳۸۷، تعداد کل مشترکین خانگی برق، حدود ۱۸,۶۰۶,۰۰۰ مشترک بوده است.

براساس آمار ترانزنامه انرژی سال ۱۳۸۷، هزینه تمام شده برق در سال‌های ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۷ با سوخت یارانه به‌ازای هر کیلووات ساعت برای بخش‌های مختلف مصرف‌کننده در جدول ۱۱ ملاحظه می‌شود.

جدول ۱۲. هزینه تمام شده برق به تفکیک نوع تعرفه* (ریال - کیلووات ساعت)

سال	خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعتی	سایر مصارف	کل
۱۳۸۰	۳۷۴/۶	۲۸۴/۳	۲۶۱/۲	۲۳۰/۹	۳۱۵/۱	۲۹۷/۹
۱۳۸۱	۳۹۶/۹	۳۱۱/۵	۲۷۹/۲	۲۳۴/۱	۳۴۴/۹	۳۱۳/۷
۱۳۸۲	۳۹۱/۵	۳۰۰/۱	۲۷۳/۳	۲۳۱/۴	۳۳۹/۴	۳۰۷/۹
۱۳۸۳	۳۷۷/۷	۲۹۷/۸	۲۷۱/۲	۲۳۰/۰	۳۲۷/۲	۳۰۱/۰
۱۳۸۴	۳۴۹/۶	۳۰۰/۷	۲۸۱/۵	۲۶۷/۸	۴۹۰/۵	۳۱۶/۶
۱۳۸۵	۳۶۰/۱	۳۰۹/۷	۲۹۰/۰	۲۷۵/۹	۵۰۵/۲	۳۲۶/۱
۱۳۸۶	۳۶۲/۴	۳۰۶/۷	۲۸۹/۰	۲۷۱/۳	۴۱۹/۰	۳۱۰/۰
۱۳۸۷	۵۵۴/۶	۴۰۵/۶	۴۲۵/۰	۳۶۳/۹	۴۴۷/۰	۵۸۸/۰

مأخذ: جدول ۴-۴۶ ترانزنامه انرژی در سال ۱۳۸۷.

* این رقم با سوخت یارانه‌ای است. چنانچه غیریارانه‌ای در نظر گرفته شود، باید به اعداد فوق مبلغ ۴۶۸/۷ ریال بر کیلووات ساعت اضافه شود.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، روند تغییرات هزینه تمام شده در سال‌های ۱۳۸۰ - ۱۳۸۶ در همه بخش‌ها از منطق هماهنگی برخوردار بوده است و از افزایش کمتر از یک درصد (سال ۱۳۸۶ نسبت به سال ۱۳۸۵) و حداکثر ۶ درصدی (سال ۱۳۸۱ نسبت به سال ۱۳۸۰) برخوردار بوده است و در ۴ سال هم روند کاهش داشته است (سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۱، سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲، سال ۱۳۸۲ نسبت به سال ۱۳۸۳ و سال ۱۳۸۴ نسبت به سال ۱۳۸۳) ولی روند افزایش هزینه‌های تمام شده در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ از این قاعده تابعیت نداشته و در بخش‌های خانگی، عمومی، کشاورزی، صنعتی و سایر مصارف به‌ترتیب از رشد بیش از ۵۳، ۳۲/۲، ۴۷، ۳۴ و ۶/۶ درصدی برخوردار شده است و در مجموع هم متوسط هزینه تمام شده در سال ۱۳۸۷، رشدی حدود ۸۹/۷ درصد نشان داده می‌شود که اولاً متوسط کل نسبت به بزرگ‌ترین عدد، بزرگ‌تر است و ثانیاً باید با ارائه ریز هزینه‌ها، مشخص شود که چرا در سال ۱۳۸۷ یک‌باره مثلاً در بخش خانگی هزینه تمام شده بیش از ۵۳ درصد رشد داشته است و یا چگونه متوسط رشد از بالاترین رشد نیز بیشتر شده است.

در جدول زیر متوسط دریافت بهای برق از بخش‌های مختلف مصرف‌کننده نشان داده شده است. این جدول نیز روند تغییرات بهای دریافتی از مشترکین در هشت سال اخیر نشان داده شده است. ملاحظه می‌شود که گرچه متوسط وزنی بهای دریافتی در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ از ۱۶۴/۹۸ ریال به‌ازای هر کیلووات ساعت به ۱۷۳/۲۲ ریال افزایش یافته است و سایر بخش‌ها بجز خانگی و صنعت نیز رشد نشان می‌دهد، اما با توجه به اعمال تعرفه‌های پلکانی چرا متوسط دریافتی بهای برق خانگی ۲/۲۸ ریال کاهش داشته است. ضمن اینکه باید مشخص شود این دریافتی‌ها با احتساب جریمه بوده است یا نه؟

جدول ۱۳. متوسط بهای برق در بخش‌های مختلف مصرف‌کننده

(ریال - کیلووات ساعت)

سال	خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعتی	سایر مصارف	کل*
۱۳۸۰	۷۲/۹۲	۹۹/۵۹	۱۱/۴۹	۱۳۳/۵۹	۲۷۳/۸۶	۹۸/۵۲
۱۳۸۱	۸۵/۱۴	۱۲۴/۴۹	۱۲/۶۵	۱۴۶/۹۴	۳۴۲/۳۱	۱۱۴/۱
۱۳۸۲	۹۷/۰۰	۱۵۲/۰۰	۱۴/۰۰	۱۶۲/۹۱	۴۱۲/۰۱	۱۳۱/۷۶
۱۳۸۳	۱۰۷/۰۸	۱۷۵/۸۹	۱۶/۰۱	۱۸۵/۰۲	۵۱۵/۲۵	۱۵۱/۰۶
۱۳۸۴	۱۰۲/۷۴	۱۷۶/۸۱	۲۱/۵۶	۲۰۱/۵۷	۵۳۹/۷۴	۱۵۲/۰۸
۱۳۸۵	۱۰۲/۹۲	۱۸۱/۷۰	۲۱/۲۵	۲۰۰/۴۱	۵۴۱/۱۶	۱۵۲/۷۸
۱۳۸۶	۱۲۴/۶۷	۱۵۹/۶۱	۲۰/۹۷	۲۰۵/۸۶	۵۰۷/۹۵	۱۶۴/۹۸
۱۳۸۷	۱۲۲/۳۹	۲۳۳/۶۶	۲۴/۲۷	۲۰۱/۹۷	۵۱۶/۱۳	۱۷۳/۲۲

مأخذ: جدول ۴-۴۵ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷.

* این ستون متوسط وزنی تعرفه برق است.

متوسط بهای دریافت شده بابت هر کیلووات ساعت برق از مشترکین خانگی در سال ۱۳۸۶ حدود ۱۲۷/۵ ریال (با جریمه) بوده است و این درحالی است که از حدود ۱۴ درصد مشترکین برق در مناطق عادی که مصرف ماهیانه آنها زیر ۸۰ کیلووات ساعت بوده، وجهی، دریافت نشده است و مصرف آنها مجانی محسوب شده است. (البته ممکن است بخشی از این‌گونه واحدهای مسکونی مربوط به ویلاهای صاحبان سرمایه باشد ولی درصد قابل توجهی را شامل نمی‌شود که نتایج برآوردی را سؤال برانگیز کند).

در این رابطه به‌طور متوسط جدول زیر نسبتاً صدق می‌کند (البته تعرفه‌بندی در هر استان و هر منطقه به‌طور خاصی تعریف شده است و آوردن صدها جدول تعرفه در این گزارش مقدور نیست ولی سعی شده در جدول زیر میانگین آنها به‌طور تقریبی آورده شود).

جدول ۱۴. درصد مشترکین، درصد مصرف برق آنها و متوسط بهای پرداختی در مناطق معمولی و ماه‌های سرد مناطق گرمسیری (در سال ۱۳۸۶)

ردیف	مصرف ماهیانه (کیلووات ساعت)	مناطق عادی			مناطق گرمسیری (ماه‌های عادی)	
		درصد مشترکین	درصد مصرف	متوسط بهای پرداختی (ریال بر کیلووات ساعت)	درصد مشترکین	درصد مصرف
۱	۱۵۰ تا ۸۰*	۴۲	۱۹	۷۵	۱۶/۳	۷۵
۲	۲۰۰ تا ۲۰۰	۱۶/۷	۱۵/۲	۸۵	۱۴/۷	۸۷
۳	۳۰۰ تا ۳۰۰	۲۳/۹	۲۹/۹	۹۰	۲۹/۴	۹۱
۴	۴۰۰ تا ۳۰۰	۱۰/۷	۱۸/۳	۱۲۵	۱۹/۳	۱۲۵
۵	۵۰۰ تا ۴۰۰	۴	۸/۹	۱۷۵	۹/۸	۱۷۳
۶	۶۰۰ تا ۵۰۰	۱/۵	۴/۱	۲۰۷	۴/۷	۲۰۵
۷	۷۰۰ تا ۶۰۰	۰/۶	۱/۸	۲۶۰	۲/۳	۲۶۱
۸	۸۰۰ تا ۷۰۰	۰/۲۵	۰/۹	۳۴۶	۱/۲	۳۴۶
۹	۱۰۰۰ تا ۸۰۰	۰/۲	۰/۹	۴۳۰	۰/۷	۴۳۰
۱۰	بیش از ۱۰۰۰	۰/۱۵	۱	۴۶۶	۱/۶	۴۶۸
	جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۱۷	۱۰۰	۱۲۳

مأخذ: دفتر مطالعات اقتصادی و تعرفه توانیر.

* مشترکین با مصرف زیر ۸۰ کیلووات ساعت که در مناطق عادی حدود ۱۴ درصد مشترکین برآورد می‌شوند وجهی بابت مصرف برق پرداخت نمی‌کنند.

توضیحات:

- حدود ۸۵ درصد مشترکین برق در مناطق عادی قرار دارند.
- مشترکینی که به‌کنتور سه‌زمانه مجهز شده‌اند دارای سه تعرفه، ساعت ۷ تا ۱۹ به‌عنوان ساعات عادی، ساعات ۱۹ تا ۲۰ به‌عنوان ساعات اوج و ۲۳ تا ۷ صبح روز بعد به‌عنوان ساعت کم‌باری محسوب می‌شود که بهای برق را از آنها در ساعات اوج ۲/۵ برابر و ساعات کم‌باری ۰/۲۵ بهای برق ساعات عادی دریافت می‌شود.

وزارت نیرو تلاش کرده است با افزایش پله‌های مصرف از یک‌طرف و افزایش نرخ برق در مصارف بالا، از طرف دیگر درآمد خود را افزایش دهد ولی به دلیل درصد کم مشترکینی که دارای مصرف بالا هستند، افزایش درآمد درحد قابل توجهی نبوده است. همانطور که در جدول ۱۱ ملاحظه می‌شود مشترکینی که مصرف کمتر دارند، بیشتر از یارانه برق بهره‌مند شده‌اند و مشترکین با مصرف بالا (به‌خصوص در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و با تعرفه ۷۷۳ ریال که حکم قانون بودجه سال‌های مذکور بوده است) کمتر از یارانه برق استفاده کرده‌اند. حال اگر قرار باشد یارانه برق هدفمند شود، باید محاسبه کرد که مصرف یارانه برق در چه محل‌هایی هدفمند نیست؟ اگر قبول شود که الگوی مصرف تعریف شده برق توسط وزارت نیرو صحیح است، براساس جدول ۱۳ حدود ۵۸/۷ درصد مشترکین خانگی مناطق عادی، مصرف ماهیانه‌ای زیر ۲۰۰ کیلووات ساعت دارند و ۸۲/۶ درصد آنها زیر ۳۰۰ کیلووات ساعت در ماه برق مصرف می‌کنند و اگر مصرف ۵۰۰ کیلووات ساعت در ماه را مصرف زیاد محسوب کنند، فقط ۲/۷ درصد مشترکین برق ۵۰۰ کیلووات ساعت به بالا در ماه مصرف می‌کنند که درحال حاضر براساس قانون، مصارف بیش از ۸۰۰ کیلووات ساعت که فقط ۰/۳۵ مشترکین را تشکیل می‌دهند بهای قانونی را پرداخت می‌کنند و از ۵۰۰ تا ۸۰۰ کیلووات ساعت نیز چند برابر پایه اولیه پرداخت می‌کنند.

ملاحظه می‌شود که دهک‌های پایین مصرف کمترین وجه را بابت مصرف برق پرداخت می‌کنند و دهک‌های بالای مصرف نیز، بیشترین آن را.

با دقت به ارقام جدول ۱۴ ملاحظه می‌شود که در سال ۱۳۸۶ در منطقه یک گرمسیری بهای دریافتی برای هر کیلووات ساعت تا مصرف ۴۰۰۰ کیلووات در ماه حداکثر به ۵۰ ریال می‌رسد که کمتر از بهای پرداختی در مناطق عادی و یا ماه‌های غیرگرم مناطق چهارگانه مذکور برای مصرف زیر الگو است و نسبت به بهای هر کیلووات ساعت برق مصرفی در مناطق عادی بسیار کمتر است به عبارت دیگر نسبت به مشترکین مناطق عادی، چندین برابر از یارانه برق استفاده می‌کنند.

به نظر می‌آید با توجه به مقدار مصرف و تعداد مشترکین خانگی برق در مناطق گرمسیر و بهره‌مندی آنها از یارانه قابل توجه برق، بیش از ۵۰ درصد یارانه برق در مناطق گرمسیر مصرف می‌شود (لازم است وزارت نیرو محاسبات دقیقی «مثلاً برای سال ۱۳۸۷») در این مورد انجام دهد تا امکان مدیریت بر توزیع یارانه برق و یا حذف آن با دقت بیشتری عملی شود، زیرا زندگی در مناطق گرمسیری بدون استفاده از کولر گازی به سختی ممکن خواهد بود و برای افراد غیربومی سخت‌تر است).

در فصول گرم سال و در مناطق گرمسیر که در چهار منطقه تعریف شده است نیز درصد مشترکین، درصد مصرف برق آنها در کل برق و نرخ دریافتی به‌ازای در هر کیلووات ساعت در جدول زیر مشاهده می‌شود.

جدول ۱۵. درصد مشترکین، درصد مصرف و متوسط بهای پرداختی در مناطق گرمسیری

(در سال ۱۳۸۶) (بهای پرداختی به ریال بر کیلووات ساعت)

ردیف	مصرف کیلووات ساعت (ماهانه)	گرمسیری یک			گرمسیری دو			گرمسیری سه			گرمسیری چهار		
		درصد مشترکین	درصد مصرف	بهای پرداختی	درصد مشترکین	درصد مصرف	بهای پرداختی	درصد مشترکین	درصد مصرف	بهای پرداختی	درصد مشترکین	درصد مصرف	بهای پرداختی
۱	۱ تا ۳۰۰	۲۵/۸	۳/۲	۷۷	۴۷/۶۱	۱۹/۳۶	۷۹	۵۸/۲۵	۳۲/۵۹	۷۹	۷۱/۱۲	۴۷/۱۱	۸۳
۲	۳۰۰ تا ۴۰۰	۶/۳	۲/۲	۷۲	۱۱/۹	۱۲	۷۳	۱۴/۲۷	۱۴/۶۲	۷۶	۱۴/۹۳	۲۱/۱۰	۱۲۵
۳	۴۰۰ تا ۱۰۰۰	۲۸	۱۹/۳	۴۴	۳۳/۲۸	۴۸/۸۴	۵۰	۲۴/۱۲	۴۱/۲۹	۵۲	۱۳/۶۲	۳۰/۰۰	۲۲۰
۴	۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰	۲۸/۷	۴۳/۴	۳۰	۶/۷۱	۱۶/۸۵	۹۶	۳/۲۹	۵/۴۳	۱۱۷	۰/۳۱	۱/۵	۴۳۰
۵	۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰	۹/۱	۲۳/۷	۲۵	۰/۴۲	۲	۱۸۶	۰/۰۶	۰/۳۸	۲۸۷	۰/۰۱	۰/۱۱	۴۳۰
۶	۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰	۱/۸۲	۶/۸	۵۰	۰/۰۶	۰/۴۸	۲۲۵	۰/۰۱	۰/۱۶	۴۳۰	۰/۰۱	۰/۱۹	۴۳۰
۷	۴۰۰۰ تا ۵۰۰۰	۰/۲۳	۱	۱۶۶	۰/۰۲	۰/۱۵	۳۰۰						
۸	بیش از ۵۰۰۰	۰/۰۵	۰/۴	۳۶۰	۰/۰۱	۰/۳۲	۴۰۹						
	جمع	۱۰۰	۱۰۰	۳۶	۱۰۰	۱۰۰	۷۱	۱۰۰	۱۰۰	۷۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۴۰

مأخذ: همان.

* در مناطق گرمسیری بسته به محل مورد نظر، مشترکین با مصرف بین ۰ تا ۸۰ و حتی در بعضی مناطق تا ۱۹۰ کیلووات ساعت در ماه مجانی بوده است.

** برای بیش از ۳۰۰۰ کیلووات ساعت.

توضیح: آوردن صدها جدول تعرفه برق در این گزارش مقدور نیست و جدول فوق برآورد است.

مناطق گرمسیری منطقه یک

شامل استان‌های خوزستان، بوشهر، هرمزگان با ۹ ماه گرم و شهرهای نیک‌شهر و چابهار از استان سیستان و بلوچستان با ۶ ماه گرم، دو گنبدان از استان‌های کهگیلویه و بویراحمد با هفت ماه گرم، جیرفت، کهنوج، عنبرآباد، منوجان، قلعه‌گنج، رودبار جنوب و فاریاب از استان کرمان با هفت ماه گرم و بالاخره لار و لامرد در استان فارس با سه ماه گرم در سال.

مناطق گرمسیری دو

شامل شهرهای ایرانشهر، دهدشت، شهداد، شاهماران، بم و فهنوج با ۶ ماه گرم، لار و لامرد با سه

ماه گرم در سال.

مناطق گرمسیری سه

شامل شهرهای قیر، کارزین، فراشبند، قصرشیرین، نفت‌شهر، گیلان غرب، سرپل ذهاب، سرقلعه باجگیران با ۶ ماه، گنبد، کلاله و مینودشت با سه ماه گرم در سال.

مناطق گرمسیری چهار

شامل شهرهای طیس، دره شهر و آبدانان، خشت، کمارج، کازرون، داراب، جهرم، نورآباد با چهار ماه، بافق، جعفرآباد، پارس‌آباد، اصلاندوز، پيله‌سوار، پل دختر و کلیه شهرهای استان گلستان به‌استثنای گنبد و کلاله و مینودشت با سه ماه و بالاخره کاشان، آران، بیدگل، خور و بیابانک و گرمسار با دو ماه گرم در سال.

الگوی مصرف برق را که برای بخش خانگی در نقاط مختلف کشور برای ماه‌های گرم و سرد تعریف شده‌ای نشان می‌دهد.

جدول ۱۶. الگوی مصرف مشترکین خانگی

مناطق					ماه‌های سال
گرمسیری ۴	گرمسیری ۳	گرمسیری ۲	گرمسیری ۱	عادی	
۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰	گرم
۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰	معتدل و سرد

مأخذ: همان.

براساس الگوی مصرف تعریف شده، مصرف خانوار در مناطق معمولی در ماه‌های معتدل یا سرد برای انواع مصارف، به شرح زیر تعریف شده است.

جدول ۱۷. برآورد مصرف خانوار متوسط در مناطق معمولی در ماه‌های سرد

شرح	مصرف ماهیانه (کیلووات ساعت)	لوازم	ردیف
استفاده از لامپ‌های کم‌مصرف و فلورسنت، یخچال متوسط با ظرفیت ۱۰ الی ۱۲ فوت لباسشویی (استفاده ۳ الی ۴ بار در هفته)	۴۰	روشنایی	۱
	۵۰	یخچال	۲
	۴۰	لباسشویی	۳
	۴۰	صوتی و تصویری	۴
	۲۰	سایر لوازم	۵
	۲۰۰	جمع	

مأخذ: همان.

استفاده از یک کولر آبی نیز برای فصل تابستان به موارد بالا اضافه می‌شود که الگوی مصرف را ۳۰۰ کیلووات ساعت می‌کند.

باید توجه داشت که شرایط فوق وقتی اتفاق می‌افتد که تجهیزات مورد استفاده خانوار دارای برچسب انرژی نوع A (کمترین مصرف) باشد. که با توجه به کمیت مصرف انرژی توسط تجهیزات ساخت داخل، به نظر می‌رسد الگوی مذکور نمی‌تواند در جهت تقویت تولید داخل باشد و در کوتاه‌مدت استفاده از لوازم خارجی را تشویق می‌کند و عدم حمایت از تولیدات داخلی این محصولات را دامن می‌زند البته این کار در یک دوره زمانی برنامه‌ریزی شده و تأمین سرمایه لازم برای به‌کارگیری تکنولوژی جدید در شبکه تولید، می‌تواند به کاهش مصرف کمک کند، ضمن اینکه فشار هم به مصرف‌کننده وارد نکند. توضیحات فوق نشان می‌دهد که مصرف‌کنندگان خارج از الگوی مصرف با پرداخت جریمه به مصرف‌کنندگان کمتر از الگوی مصرف نزدیک می‌شوند و به‌خصوص در سال ۱۳۸۸ این توزیع یارانه برق به سمت مصرف‌کنندگان پایین بیشتر تمایل داشته است و به نظر می‌آید در مناطق عادی یا ماه‌های سرد و معتدل مناطق گرمسیر به مشترکین با مصرف ۸۰۰ کیلووات ساعت به بالا، یارانه‌ای تعلق نگرفته باشد (براساس قیمت برق آزاد در قانون بودجه سال ۱۳۸۸) و حتی بخشی از آنها، بالاتر از بهای برق آزاد که در قوانین بودجه آمده است، پرداخت کرده باشند.

جدول ۱۳ زیر درصد مصرف، درصد مشترکین و متوسط نرخ پرداختی در مناطق معمولی ماه‌های سرد مناطق گرمسیری را نشان می‌دهد، ملاحظه می‌شود که اولاً با افزایش مصرف به‌صورت پلکانی تعرفه برق افزایش می‌یابد و ثانیاً تعداد و درصد مشترکین دارای مصرف بالا از مقدار قابل توجهی برخوردار نیست و مشترکین با مصرف کمتر از نظر تعداد بیشتر بوده و درصد مصرف با توجه به تعداد بالای آنها نیز بخش اصلی مصرف برق را دربر می‌گیرد.

همین‌طور در جدول ۱۴، درصد مصرف، درصد مشترکین و متوسط نرخ پرداختی آنها در ماه‌های گرم مناطق چهارگانه گرمسیری مشاهده می‌شود، در اینجا هم ملاحظه می‌شود که هر چه مصرف برق مشترک بیشتر می‌شود، تعداد آنها کاهش می‌یابد و به تبع آن درصد کمتری از برق را مصرف می‌کنند ولی همانطور که مشاهده می‌گردد، مصرف‌کنندگان با مقدار مصرف کمتر برق، از یارانه بیشتری برخوردار می‌شوند.

۲-۶-۴. سهم بخش صنعت از یارانه برق

سهم بخش صنعت از یارانه برق در سال ۱۳۸۷ حدود ۲۸/۳۶ درصد (حدود ۶/۳۳ واحد درصد از کل یارانه انرژی) و تعداد مشترکین آن ۱۶۵،۴۷۵ بوده است. امروزه چرخ هیچ صنعتی بدون استفاده از برق نمی‌چرخد ولی عمده‌ترین مصرف‌کنندگان صنعتی یارانه برق در کشور عبارتند از

کارخانجات آلومینیم، سیمان، فولاد، نساجی، پتروشیمی، برق، صنایع غذایی، پالایشگاهی، لاستیک و پلاستیک، فلزی فابریکی و ماشین‌آلات، خودروسازی و قطعه‌سازی است که وزن اهمیت حامل انرژی در آنها برای برق به ترتیب ۹۶، ۵۱/۲، ۷۰، ۸۲، ۴۱/۹، ۶۰/۶، ۵۰/۵، ۲۴، ۷۹، ۶۵، ۷۳ و ... است، براساس آمار جدول ۱۲ متوسط بهای پرداختی صنایع بابت هر کیلووات ساعت برق حدود ۲۰۱/۹۷ ریال بوده است. درحالی که هزینه تمام شده آن براساس جدول ۱۱ معادل ۳۶۳/۹ ریال در سال ۱۳۸۷ (بدون سوخت یارانه‌ای) بوده است. (البته باید مشخص شود چرا هزینه تمام شده در سال ۱۳۸۷ بیش از ۳۴ درصد نسبت به سال ۱۳۸۶ رشد داده شده است) علی‌ای‌حال در صورت قبول این مبلغ به‌عنوان هزینه تمام شده، ملاحظه می‌شود که صنعت کشور حدود ۵۵/۵ درصد هزینه تمام شده برق با سوخت یارانه‌ای را پرداخت می‌کند.

۳-۶-۴. سهم بخش کشاورزی از یارانه برق

حدود ۱۵/۳۳ درصد یارانه برق (حدود ۳/۴۲ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در سال ۱۳۸۷ به بخش کشاورزی اختصاص یافته است. در سال ۱۳۸۷ تعداد ۱۷۳۶۴۴ مشترک برق بخش کشاورزی وجود داشته است. بهای دریافتی هر کیلووات ساعت برق مصرفی در این بخش در سال ۱۳۸۷ معادل ۲۴/۲۷ ریال بوده است درحالی که برای بخش‌های دیگر، متوسط دریافتی بهای برق در سال ۱۳۸۷ به شرح جدول ۱۲ این گزارش بوده است ملاحظه می‌شود که در بخش خانگی بیش از ۵ برابر، بخش عمومی بیش از ۹/۶ برابر، صنعت بیش از ۸/۳ برابر و سایر مصارف از جمله بخش تجاری پیش از ۲۱/۲ برابر بخش کشاورزی بهای برق را پرداخت کرده‌اند ضمن اینکه باید توجه داشت که پایین بودن بهای برق در بخش خانگی به دلیل تعرفه کم و یا مجانی مصارف پایین و به‌خصوص تعرفه بسیار کم در مناطق گرمسیر است. از طرف دیگر همان‌طور که در جدول ۱۱ ملاحظه می‌شود هزینه تمام شده برق کشاورزی نیز در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ بیش از ۴۷ درصد رشد کرده است که باید مشخص شود چرا چنین اتفاق افتاد است و کدامیک از بخش‌های هزینه‌ای (جزء به جزء) باعث چنین جهش هزینه‌ای شده است.

علی‌ای‌حال با قبول ارقام اعلامی ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷ ملاحظه می‌شود که بیشترین یارانه هر کیلووات ساعت برق به بخش کشاورزی تعلق داشته است و بخش‌های تجاری و آزاد، تقریباً قیمت تمام شده برق را با سوخت به قیمت بالاتر از قیمت یارانه‌ای سوخت، پرداخت کرده‌اند (برق آزاد متعلق به مشترکینی است که هزینه اشتراک پرداخت نکرده‌اند).

البته باید توجه کرد که همه کشورهای جهان به دلیل اهمیت کشاورزی به این بخش یارانه

می‌دهند و فقط روش آن متفاوت است.

۴-۶-۴. سهم بخش حمل و نقل از یارانه برق در سال ۱۳۸۷

در سال ۱۳۸۷ حدود ۰/۱۳ درصد یارانه برق (حدود ۰/۰۳ واحد درصد کل یارانه انرژی کشور) در بخش حمل و نقل مصرف شده است که بیشتر به مترو و خطوط اتوبوسرانی برقی تعلق داشته است که به نظر می‌آید بهترین راندمان را نشان داده است و استقبال مردم در استفاده از مترو نشان‌دهنده گرایش مردم به استفاده از حمل و نقل عمومی است باید توجه داشت که استفاده از مترو و اتوبوس تمام اقشار جامعه و به خصوص طبقات متوسط و پایین جامعه را دربر می‌گیرد و به نظر می‌آید هدفمندسازی یارانه‌های این بخش، بهترین شکل ممکن را دارد (هم در مصرف برق و هم مصرف گازوئیل در حمل مسافر).

۴-۶-۵. سهم بخش تجاری از یارانه برق

این بخش در سال ۱۳۸۷ حدود ۳/۵۱ درصد یارانه برق (حدود ۰/۷۸ واحد درصد کل یارانه انرژی) را مصرف کرده است. در سال ۱۳۸۷ تعداد ۲۸۱۴۸۲۹ مشترک تجاری در سطح کشور وجود داشته است. تعرفه برق مصرفی بخش تجاری در سال ۱۳۸۷ به‌طور متوسط ۵۱۶/۱۳ ریال برای هر کیلووات ساعت بوده و نسبت به سایر بخش‌ها از یارانه کمتری برخوردار شده است و نسبت به بخش کشاورزی بیش از ۲۱/۲ برابر، نسبت به بخش صنعت بیش از ۲/۵۵ برابر، به نسبت بخش خانگی ۴/۲ برابر بهای برق را پرداخت می‌کند.

۴-۶-۶. سهم بخش عمومی از یارانه برق

این بخش در سال ۱۳۸۷ حدود ۱۳ درصد یارانه برق (حدود ۲/۹ واحد درصد از کل یارانه انرژی کشور) را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۸۷، ۸۴۹۵۰۴ مشترک عمومی برق در کشور وجود داشته‌اند. مصرف‌کننده این بخش از یارانه، ادارات دولتی و هر نوع برق غیرخانگی، صنعتی و کشاورزی است و نمی‌توان آن را به دهک خاصی احاله داد بلکه می‌توان گفت با جهت‌گیری دولت در تولید و عرضه خدمات برای طبقاتی که از خدمات بخش‌های خصوصی کمتر استفاده می‌کنند (بیمارستان‌ها، مدارس دولتی و...) یارانه این بخش بیشتر نصیب طبقات متوسط به پایین جامعه می‌شود. ضمن اینکه بعد از بهای پرداختی توسط مشترکین تحت عنوان سایر مصارف، بیشترین بهای برق را پرداخت می‌کند همان‌طور که در جدول ۱۱ ملاحظه می‌شود هزینه تمام شده برق مصرفی این بخش نیز در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ پس از ۳۲/۲ درصد رشد داشته است که باید دلایل این رشد نیز مشخص شود. در این بخش مؤسساتی نظیر بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، مدارس، مراکز خدماتی و امثالهم هم قرار دارد که با بهای کمتری، نسبت به سایر مشترکین عمومی هزینه برق خود را نسبت به سایر بخش‌ها از جمله برق عمومی اماکن مسکونی، دستگاه‌های اجرایی

و ساختمان‌هایی که بیش از ۵۰ درصد سهام آنها متعلق به دولت است، پرداخت می‌کنند. در هر صورت با ملاحظه جدول ۱۲ مشخص می‌شود که هزینه تمام شده برق، از قاعده خاصی تبعیت نمی‌کند و لازم است با استفاده از تمام ظرفیت‌های کشور (در صورت نیاز مشاورین خارجی)، هزینه تمام شده (نه هزینه انجام شده) برق به صورت جزء به جزء با روش حسابداری صنعتی محاسبه شده و اعلام شود در غیر این صورت همواره شاهد اظهارنظرهای مختلفی در مورد قیمت تمام شده برق خواهد که اصل واقعیت را هم در باور عمومی زیر سؤال خواهد برد.

۴-۷. سهم بخش‌های مختلف از یارانه گاز طبیعی

براساس آمار سال ۱۳۸۷ ترازنامه انرژی، کل یارانه گاز طبیعی، ۸/۴ درصد از کل یارانه انرژی مصرفی کشور است.^۱

نظر به اینکه محاسبات عمده یارانه و حامل‌های انرژی در ترازنامه انرژی براساس پایه قبلی گذارده شده است، بنابراین در این گزارش سعی شده است روند ارقام اصلی ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷ (و در مورد سهم بخش‌های روستایی و شهری که در ترازنامه مذکور اشاره‌ای نشده است از اطلاعات کلی ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۵) بهره گرفته شود، از ۸/۴ درصد یارانه کل انرژی مصرفی کشور که به گاز طبیعی اختصاص داده شده است، بخش‌های مختلف به نسبت مصرف خود، بهره برده‌اند که تحلیل آن در ادامه آمده است.

۴-۷-۱. سهم خانگی از مصرف یارانه گاز طبیعی

از کل یارانه گاز طبیعی در سال ۱۳۸۷ حدود ۵۷/۴۵ درصد (حدود ۴/۸۳ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش خانگی مصرف شده است. براساس آمار جدول ۱۰-۱۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۵ از این مقدار حدود ۷۷/۴ درصد یارانه گاز طبیعی (از کل یارانه انرژی حدود ۳/۷۴ واحد درصد) در بخش خانگی شهری کشور و حدود ۲۲/۶ درصد (از کل یارانه انرژی حدود ۱/۰۹ واحد درصد) در خانگی بخش روستایی به مصرف رسیده است.^۲

تعداد مشترکین خانگی گاز طبیعی تا پایان سال ۱۳۸۷ - ۱۴,۳۹۷,۱۸۹ مشترک بوده است که ۱۲,۷۴۹,۷۹۴ خانوار شهری و ۱,۶۴۷,۳۹۵ خانوار روستایی تحت پوشش شبکه گازرسانی بوده‌اند. یعنی درحالی که خانوارهای روستایی ۱۱/۴۴ درصد مشترکین گاز کشور را تشکیل داده‌اند ۲۲/۶ درصد یارانه‌های گاز طبیعی را مصرف کرده‌اند (متأسفانه در ترازنامه‌های سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ این آمار مهم ذکر نشده است و علیرغم پیگیری‌های زیاد تا تاریخ نگارش این گزارش، دستگاه

۱. جدول ۹-۱ ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۷.

۲. ترازنامه انرژی سال ۱۳۸۵، جدول ۱۰-۱.

مربوطه، آمار تفکیکی از مصرف یارانه روستایی و شهری گاز طبیعی اعلام نکردند) که معنی آن متوسط سرانه استفاده هر خانوار روستایی مصرف‌کننده گاز طبیعی از یارانه آن بیش از ۲/۵ برابر متوسط سرانه یک خانوار شهری است که برخی از علل آن می‌تواند استقرار منازل روستایی در فضای باز طبیعی که در فصل سرما از هر طرف سرما را تحمل می‌کند، باشد. ضمن اینکه در روستا، دیوار خانه‌های همسایه یکدیگر را از نظر حفظ دمای منازل حمایت نکرده و به دلیل حجم بالای آپارتمان‌نشینی در شهرها (و حمایت حرارتی آپارتمان‌ها در کف یا سقف) و عدم وجود سیستم آپارتمانی در روستا، کف، یا سقف منازل روستایی نیز سرما را بیشتر به داخل محیط زندگی هدایت می‌کند از طرف دیگر ساخت‌وساز منازل روستایی نسبت به منازل شهری، نفوذپذیرتر بوده و روستایی برای گرم کردن تمام منزل خود، اغلب در هر اتاق یک بخاری قرار می‌دهد. یکی دیگر از دلایل آن نیز می‌تواند تدوین تعرفه گاز مصرفی از مشترکین براساس مقدار مصرف در ماه‌های گرم (هفت‌ماهه اول سال) و ماه‌های سرد (پنج‌ماهه دوم سال) باشد که از سال ۱۳۸۶ اعمال شده است. در جداول ۱۶ و ۱۷ تعرفه‌های گاز براساس دهک‌ها و پله‌های تعریف شده در ماه‌های گرم و سرد ملاحظه می‌شود.

بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که نمی‌توان عنوان کرد که در مصرف گاز نیز، دهک‌های بالا نسبت به دهک‌های پایین، مصرف چند برابر داشته‌اند و از یارانه فوق‌العاده‌ای استفاده کرده‌اند زیرا که اگر مصرف بالا داشته‌اند هزینه بیشتری را پرداخت کرده‌اند و اگر مصرف بالا نداشته‌اند بدیهی است که باید مثل سایر خانوارها با آنها برخورد کرد.

براساس جداول پیوست نامه شماره گ ۱۱۳/۷۷۸۷/۰۰۰۲ مورخ ۱۳۸۹/۲/۵ مدیریت گازرسانی شرکت ملی گاز ایران و گزارش عملکرد سال ۱۳۸۷ شرکت مذکور، جدول ۱۷ تنظیم شده است، در ستون‌های ۳ تا ۵ از سمت راست جدول ۱۷ که گویای تعداد مشترکین تحت پوشش گازرسانی به تفکیک استانی، مصرف سالیانه گاز طبیعی و یارانه آن آمده است. با استفاده از این اطلاعات، ستون‌های ۶ و ۷ که سرانه مصرف خانوار و یارانه آنها را در سال ۱۳۸۷ نشان می‌دهد توسط محقق محاسبه شده است. حال اگر یارانه گاز و برق خانگی در مناطق مختلف آب و هوایی کشور در کنار هم قرار داده شود، ملاحظه می‌شود که با توجه به قیمت نازل برق مصرفی در مناطق گرمسیر، تقریباً مصرف انرژی در مناطق سرد ۱ و ۲ و ۳ و گرم و همچنین مناطق گرمسیری ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و معتدل، یارانه‌های این دو حامل انرژی در مناطق مختلف کشور از منظر نسبتاً قابل قبولی برخوردار است ضمن اینکه مصرف بالا نیز از تعرفه بالاتری برخوردار بود که در برق و گاز اعمال می‌شود.

جدول ۱۸. تعداد کل خانوارهای تحت پوشش، مصرف سالیانه کل، یارانه تخصیصی، سرانه یارانه تخصیصی به خانوار مصرف شده گاز طبیعی در سال ۱۳۸۷

ردیف	استان	تعداد خانوارهای تحت پوشش*	کل مصرف خانگی در سال ۱۳۸۷ میلیون مترمکعب**	یارانه برحسب قیمت تمام شده ۶۹۰ ریال (میلیون ریال) در سال ۱۳۸۷**	سرانه مصرف سالیانه خانوارهای تحت پوشش در سال ۱۳۸۷ مترمکعب***	سرانه مصرف یارانه توسط خانوارهای تحت پوشش (ریال)***	وضعیت اقلیمی استان
۱	آذربایجان شرقی	۹۱۰,۳۹۳	۲,۶۷۶	۱,۵۷۹,۰۸۵	۲۹۳۹/۴	۱,۷۳۴,۵۰۹	سرد (۱)
۲	آذربایجان غربی	۵۰۴,۳۸۷	۱,۶۱۷	۹۵۴,۲۳۴	۳,۲۰۵/۹	۱,۸۹۱,۸۶۹	سرد (۱)
۳	اردبیل	۲۰۵,۷۶۳	۶۹۷	۴۱۱,۴۹۷	۳,۳۸۷/۴	۱,۹۹۹,۸۵۹	سرد (۱)
۴	اصفهان	۱,۳۰۳,۹۹۱	۳,۷۵۵	۲,۲۱۵,۴۵۷	۲,۸۷۹/۶	۱,۶۹۸,۹۸۲	سرد (۲) - بخش‌هایی از استان جزء منطقه گرمسیری (۴) قرار دارند
۵	ایلام	۱۱,۲۶۳	۲۱	۱۲,۴۳۹	۱,۸۶۴/۵	۱,۱۰۴,۴۱۳	سرد ۳ - بخش‌هایی از استان جزء منطقه (۴) گرمسیری هستند
۶	بوشهر	۸,۷۷۳	۱۰	۶,۰۵۶	۱,۱۳۹/۹	۶۹۰,۳۰۰	ماه‌های عادی گرم + ۹ ماه گرمسیری منطقه (۱)
۷	استان تهران	۴,۱۰۳,۰۱۶	۱۱,۱۳۶	۶,۵۷۰,۲۹۶	۲,۷۱۴/۱	۱,۶۰۱,۳۳۳	سرد (۲) بجز شهر تهران - شهر تهران سرد (۳)
۸	چهار محال و بختیاری	۱۶۸,۱۹۴	۶۲۹	۳۷۱,۰۵۳	۳,۷۳۹/۷	۲,۲۰۶,۱۰۱	سرد (۱)
۹	خراسان جنوبی	۱۰,۹۸۳	۹	۵,۵۷۱	۸۱۹/۴	۵۰۷,۲۳۸	سرد (۲)
۱۰	خراسان رضوی	۱,۲۹۵,۸۳۹	۳,۰۰۹	۱,۷۷۵,۴۴۱	۲,۳۲۲	۱,۳۷۰,۱۰۹	سرد (۲)
۱۱	خراسان شمالی	۱۲۷,۱۰۰	۳۴۲	۲۰۱,۷۴۸	۲,۶۹۰/۸	۱,۵۸۷,۳۱۷	سرد (۲)
۱۲	خوزستان	۵۵۴,۱۲۹	۴۶۵	۲۷۴,۱۹۰	۸۳۹/۲	۴۹۴,۸۱۳	گرم + ۹ ماه منطقه گرمسیری (۱)
۱۳	زنجان	۱۶۰,۷۰۸	۵۲۲	۳۰۷,۸۳۳	۳,۲۴۸	۱,۹۱۵,۴۸۰	سرد (۱)

ردیف	استان	تعداد خانوارهای تحت پوشش*	کل مصرف خانگی در سال ۱۳۸۷ میلیون مترمکعب**	یارانه برحسب قیمت تمام شده ۶۹۰ ریال (میلیون ریال) در سال ۱۳۸۷**	سرايه مصرف ساليانه خانوارهای تحت پوشش در سال ۱۳۸۷ مترمکعب***	سرايه مصرف يارانه توسط خانوارهای تحت پوشش (ريال)***	وضعیت اقلیمی استان
۱۴	سمنان	۱۴۲,۱۳۰	۴۰۶	۲۳۹,۵۷۵	۲,۸۵۶/۵	۱,۶۸۵,۶۰۵	سرد (۲)
۱۵	فارس	۶۲۶,۶۷۲	۱,۴۶۷	۸۶۵,۳۱۰	۲,۳۴۰/۹	۱,۳۸۰,۸۰۲	سرد (۳) - بخش‌هایی از استان جزء منطقه (۱) گرمسیری قرار دارند
۱۶	قزوین	۲۴۷,۹۳۸	۷۱۸	۴۲۳,۵۰۱	۲,۸۹۵/۹	۱,۷۰۸,۰۹۲	سرد (۲)
۱۷	قم	۲۷۴,۸۴۷	۶۴۱	۳۷۸,۱۸۸	۲,۳۳۲/۲	۱,۳۷۵,۹۹۵	سرد (۳)
۱۸	کردستان	۲۳۸,۱۰۶	۸۱۵	۴۸۱,۰۸۵	۳,۴۲۲/۹	۲,۰۲۰,۴۶۶	سرد (۱)
۱۹	کرمان	۳۰۰,۶۱۱	۶۴۰	۳۷۷,۶۶۰	۲,۱۲۹	۱,۲۵۶,۳۰۸	سرد (۳) - بخش‌هایی از این استان جزء مناطق گرمسیری
۲۰	کرمانشاه	۳۱۷۱۳۹	۸۵۳	۵۰۳,۱۷۴	۲,۶۸۹/۷	۱,۵۸۶,۶۰۴	سرد (۲) بخش‌هایی از استان جزء منطقه (۳) گرمسیری هستند
۲۱	کهگیلویه و بویراحمد	۸۴۳۳۹	۲۱۱	۱۲۴,۷۴۸	۲,۵۰۱/۹	۱,۴۷۹,۱۲۶	سرد (۲) - بخش‌هایی از این استان جزء مناطق گرمسیری منطقه (۱) هستند
۲۲	گلستان	۲۸۸,۸۵۹	۸۴۳	۴۹۷,۲۰۴	۲۹۱۸/۴	۱,۷۲۱,۲۶۹	سرد (۳) بخش‌هایی از استان جزء منطقه (۴) گرمسیری هستند
۲۳	گیلان	۵۱۰,۲۳۵	۱,۳۳۸	۷۸۹,۴۸۳	۲,۶۲۲/۳	۱,۵۴۸,۲۹۳	سرد (۳)
۲۴	لرستان	۲۵۵,۵۱۵	۷۸۸	۴۶۴,۹۰۱	۳۰۸۴	۱,۸۱۹,۴۶۷	سرد (۳) بخشی از جنوب استان جزء منطقه گرمسیری (۴) هستند
۲۵	مازندران	۸۰۶,۵۵۷	۲,۲۸۰	۱,۳۴۵,۱۴۹	۲,۸۲۶/۸	۱,۶۶۷,۷۶۷	سرد (۳)

ردیف	استان	تعداد خانوارهای تحت پوشش*	کل مصرف خانگی در سال ۱۳۸۷ میلیون مترمکعب**	یارانه برحسب قیمت تمام شده ۶۹۰ ریال (میلیون ریال) در سال ۱۳۸۷**	سرنانه مصرف سالیانه خانوارهای تحت پوشش در سال ۱۳۸۷ مترمکعب***	سرنانه مصرف یارانه توسط خانوارهای تحت پوشش (ریال)***	وضعیت اقلیمی استان
۲۶	مرکزی	۳۲۱,۵۵۱	۹۶۴	۵۶۸,۸۳۴	۲,۹۹۸	۱,۷۶۹,۰۳۲	سرد (۱)
۲۷	همدان	۳۶۴,۰۶۳	۱,۲۱۴	۷۱۶,۳۸۶	۳,۳۳۴/۶	۱,۹۶۷,۷۵۳	سرد (۱)
۲۸	یزد	۲۵۴,۰۴۸	۴۷۲	۲۷۸,۶۲۶	۱,۸۵۸	۱,۰۹۶,۷۴۶	سرد (۳)
	کل کشور	۱۴,۳۹۷,۱۸۹	۳۸,۵۴۰	۲۲,۷۳۸,۷۲۴	۲,۶۷۶/۹	۱,۵۷۹,۳۸۶	————

* گزارش عملکرد سال ۱۳۸۷ شرکت ملی گاز ایران.

** نامه شماره گ ۱۱۴/۷۷۸۷/۰۰۰/۳ مورخ ۱۳۸۹/۲/۵ مدیریت گازرسانی شرکت ملی گاز ایران.

*** محاسبات محقق.

تعرفه‌های مصوب اعمال شده سال ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ در بخش خانگی

جدول ۱۹. تعرفه‌های فروش گاز طبیعی بخش خانگی در هفت‌ماهه اول سال

دهک نهم						دهک هشتم				دهک سوم تا هفتم	دهک اول و دوم	منطقه
پله ۶	پله ۵	پله ۴	پله ۳	پله ۲	پله ۱	پله ۴	پله ۳	پله ۲	پله ۱	دامنه مصرف		
۸۲۱-۸۵۰	۷۹۱-۸۲۰	۷۶۱-۷۹۰	۷۳۱-۷۶۰	۷۰۱-۷۳۰	۶۷۱-۷۰۰	۶۴۱-۶۷۰	۶۱۱-۶۴۰	۵۸۱-۶۱۰	۵۵۱-۵۸۰	۶۶-۵۵۰	تا ۶۵	سرد ۱
۷۲۱-۷۵۰	۶۹۱-۷۲۰	۶۶۱-۶۹۰	۶۳۱-۶۶۰	۶۰۱-۶۳۰	۵۷۱-۶۰۰	۵۴۱-۵۷۰	۵۱۱-۵۴۰	۴۸۱-۵۱۰	۴۵۱-۴۸۰	۵۶-۴۵۰	تا ۵۵	سرد ۲
۶۷۱-۷۰۰	۶۴۱-۶۷۰	۶۱۱-۶۴۰	۵۸۱-۶۱۰	۵۵۱-۵۸۰	۵۲۱-۵۵۰	۴۹۱-۵۲۰	۴۶۱-۴۹۰	۴۳۱-۴۶۰	۴۰۱-۴۳۰	۴۶-۴۰۰	تا ۴۵	سرد ۳
۶۲۱-۶۵۰	۵۹۱-۶۲۰	۵۶۱-۵۹۰	۵۳۱-۵۶۰	۵۰۱-۵۳۰	۴۷۱-۵۰۰	۴۴۱-۴۷۰	۴۱۱-۴۴۰	۳۸۱-۴۱۰	۳۵۱-۳۸۰	۳۱-۳۵۰	تا ۳۰	معتدل
۴۷۱-۵۰۰	۴۴۱-۴۷۰	۴۱۱-۴۴۰	۳۸۱-۴۱۰	۳۵۱-۳۸۰	۳۲۱-۳۵۰	۲۹۱-۳۲۰	۲۶۱-۲۹۰	۲۳۱-۲۶۰	۲۰۱-۲۳۰	۲۱-۲۰۰	تا ۲۰	گرم
۱۹۶	۱۸۵	۱۷۴	۱۶۳	۱۵۲	۱۴۱	۱۳۰	۱۲۴/۵	۱۱۹	۱۱۳/۵	۱۰۰	۴۵*	تعرفه (ریال)
دهک دهم												
											منطقه	
پله ۱۱	پله ۱۰	پله ۹	پله ۸	پله ۷	پله ۶	پله ۵	پله ۴	پله ۳	پله ۲	پله ۱		
۱۱۵۰ به بالا	۱۱۲۱-۱۱۵۰	۱۰۹۱-۱۱۲۰	۱۰۶۱-۱۰۹۰	۱۰۳۱-۱۰۶۰	۱۰۰۱-۱۰۳۰	۹۷۱-۱۰۰۰	۹۴۱-۹۷۰	۹۱۱-۹۴۰	۸۸۱-۹۱۰	۸۵۱-۸۸۰	سرد ۱	
۱۰۵۰ به بالا	۱۰۲۱-۱۰۵۰	۹۹۱-۱۰۲۰	۹۶۱-۹۹۰	۹۳۱-۹۶۰	۹۰۱-۹۳۰	۸۷۱-۹۰۰	۸۴۱-۸۷۰	۸۱۱-۸۴۰	۷۸۱-۸۱۰	۷۵۱-۷۸۰	سرد ۲	
۱۰۰۰ به بالا	۹۷۱-۱۰۰۰	۹۴۱-۹۷۰	۹۱۱-۹۴۰	۸۸۱-۹۱۰	۸۵۱-۸۸۰	۸۲۱-۸۵۰	۷۹۱-۸۲۰	۷۶۱-۷۹۰	۷۳۱-۷۶۰	۷۰۱-۷۳۰	سرد ۳	
۹۵۰ به بالا	۹۲۱-۹۵۰	۸۹۱-۹۲۰	۸۶۱-۸۹۰	۸۳۱-۸۶۰	۸۰۱-۸۳۰	۷۷۱-۸۰۰	۷۴۱-۷۷۰	۷۱۱-۷۴۰	۶۸۱-۷۱۰	۶۵۱-۶۸۰	معتدل	
۸۰۰ به بالا	۷۷۱-۸۰۰	۷۴۱-۷۷۰	۷۱۱-۷۴۰	۶۸۱-۷۱۰	۶۵۱-۶۸۰	۶۲۱-۶۵۰	۵۹۱-۶۲۰	۵۶۱-۵۹۰	۵۳۱-۵۶۰	۵۰۱-۵۳۰	گرم	
۷۷۹	۴۹۶	۳۹۴	۳۷۲	۳۵۰	۳۲۸	۳۰۶	۲۸۴	۲۶۲	۲۴۰	۲۱۸	تعرفه (ریال)	

مأخذ: ترازنامه هیدروکربوری سال ۱۳۸۷.

* تعرفه گاز بهای دهک‌های اول و دوم صرفاً از تاریخ تصویب توسط هیئت محترم وزیران (۱۳۸۶/۹/۱۱) ابلاغی طی نامه شماره ۱۲۳۱۴۸/ت/۳۸۵۲۹ هـ مورخ ۱۳۸۶/۹/۱۸ به احتساب مبلغ ۲۰ ریال «موضوع بند «و» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۶» برابر ۴۵ ریال محاسبه و قبلاً از تاریخ فوق، تعرفه مذکور براساس مصوبات قبلی همان ۱۰۰ ریال منظور می‌گردد.

جدول ۲۰. تعرفه‌های فروش گاز طبیعی بخش خانگی در پنج‌ماهه اول سال

منطقه	دهک اول و دوم		دهک هشتم							دهک نهم		
	دامنه مصرف		پله ۱	پله ۲	پله ۳	پله ۴	پله ۱	پله ۲	پله ۳	پله ۴	پله ۵	پله ۶
سرد ۱	تا ۳۰۰	۳۰۱-۸۵۰	۸۵۱-۸۸۰	۸۸۱-۹۱۰	۹۱۱-۹۴۰	۹۴۱-۹۷۰	۹۷۱-۱۰۰۰	۱۰۰۱-۱۰۳۰	۱۰۳۱-۱۰۶۰	۱۰۶۱-۱۰۹۰	۱۰۹۱-۱۱۲۰	۱۱۲۱-۱۱۵۰
سرد ۲	تا ۲۵۰	۲۵۱-۷۵۰	۷۵۱-۷۸۰	۷۸۱-۸۱۰	۸۱۱-۸۴۰	۸۴۱-۸۷۰	۸۷۱-۹۰۰	۹۰۱-۹۳۰	۹۳۱-۹۶۰	۹۶۱-۹۹۰	۹۹۱-۱۰۲۰	۱۰۲۱-۱۰۵۰
سرد ۳	تا ۲۰۰	۲۰۱-۶۵۰	۶۵۱-۶۸۰	۶۸۱-۷۱۰	۷۱۱-۷۴۰	۷۴۱-۷۷۰	۷۷۱-۸۰۰	۸۰۱-۸۳۰	۸۳۱-۸۶۰	۸۶۱-۸۹۰	۸۹۱-۹۲۰	۹۲۱-۹۵۰
معتدل	تا ۱۵۰	۱۵۱-۵۰۰	۵۰۱-۵۳۰	۵۳۱-۵۶۰	۵۶۱-۵۹۰	۵۹۱-۶۲۰	۶۲۱-۶۵۰	۶۵۱-۶۸۰	۶۸۱-۷۱۰	۷۱۱-۷۴۰	۷۴۱-۷۷۰	۷۷۱-۸۰۰
گرم	تا ۷۵	۷۶-۳۵۰	۳۵۱-۳۸۰	۳۸۱-۴۱۰	۴۱۱-۴۴۰	۴۴۱-۴۷۰	۴۷۱-۵۰۰	۵۰۱-۵۳۰	۵۳۱-۵۶۰	۵۶۱-۵۹۰	۵۹۱-۶۲۰	۶۲۱-۶۵۰
تعرفه (ریال)	۴۵*	۱۰۰	۱۱۳/۵	۱۱۹	۱۲۴/۵	۱۳۰	۱۴۱	۱۵۲	۱۶۳	۱۷۴	۱۸۵	۱۹۶
دهک دهم												
منطقه	پله ۱	پله ۲	پله ۳	پله ۴	پله ۵	پله ۶	پله ۷	پله ۸	پله ۹	پله ۱۰	پله ۱۱	
سرد ۱	۱۱۵۱-۱۱۸۰	۱۱۸۱-۱۲۱۰	۱۲۱۱-۱۲۴۰	۱۲۴۱-۱۲۷۰	۱۲۷۱-۱۳۰۰	۱۳۰۱-۱۳۳۰	۱۳۳۱-۱۳۶۰	۱۳۶۱-۱۳۹۰	۱۳۹۱-۱۴۲۰	۱۴۲۱-۱۴۵۰	۱۴۵۱-۱۴۸۰	
سرد ۲	۱۰۵۱-۱۰۸۰	۱۰۸۱-۱۱۱۰	۱۱۱۱-۱۱۴۰	۱۱۴۱-۱۱۷۰	۱۱۷۱-۱۲۰۰	۱۲۰۱-۱۲۳۰	۱۲۳۱-۱۲۶۰	۱۲۶۱-۱۲۹۰	۱۲۹۱-۱۳۲۰	۱۳۲۱-۱۳۵۰	۱۳۵۱-۱۳۸۰	
سرد ۳	۹۵۱-۹۸۰	۹۸۱-۱۰۱۰	۱۰۱۱-۱۰۴۰	۱۰۴۱-۱۰۷۰	۱۰۷۱-۱۱۰۰	۱۱۰۱-۱۱۳۰	۱۱۳۱-۱۱۶۰	۱۱۶۱-۱۱۹۰	۱۱۹۱-۱۲۲۰	۱۲۲۱-۱۲۵۰	۱۲۵۱-۱۲۸۰	
معتدل	۸۰۱-۸۳۰	۸۳۱-۸۶۰	۸۶۱-۸۹۰	۸۹۱-۹۲۰	۹۲۱-۹۵۰	۹۵۱-۹۸۰	۹۸۱-۱۰۱۰	۱۰۱۱-۱۰۴۰	۱۰۴۱-۱۰۷۰	۱۰۷۱-۱۱۰۰	۱۱۰۱-۱۱۳۰	
گرم	۶۵۱-۶۸۰	۶۸۱-۷۱۰	۷۱۱-۷۴۰	۷۴۱-۷۷۰	۷۷۱-۸۰۰	۸۰۱-۸۳۰	۸۳۱-۸۶۰	۸۶۱-۸۹۰	۸۹۱-۹۲۰	۹۲۱-۹۵۰	۹۵۱-۹۸۰	
تعرفه (ریال)	۲۱۸	۲۴۰	۲۶۲	۲۸۴	۳۰۶	۳۲۸	۳۵۰	۳۷۲	۳۹۴	۴۱۶	۴۳۸	

مأخذ: همان.

* همان.

توضیحات:

۱. منطقه سردسیر ۱ شامل: استان‌های آذربایجان غربی، اردبیل، کردستان، همدان، مرکزی و چهارمحال و بختیاری.
۲. منطقه سردسیر ۲ شامل: استان‌های تهران (به‌استثنای تهران بزرگ)، کرمانشاه، قزوین، خراسان شمالی، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، کهگیلویه و بویراحمد، اصفهان، سمنان.
۳. منطقه سردسیر ۳ شامل: استان‌های تهران بزرگ، فارس، قم، کرمان، گیلان، لرستان، ایلام، گلستان، مازندران، یزد.
۴. منطقه گرم شامل: استان‌های خوزستان، بوشهر، هرمزگان، سیستان و بلوچستان.
۵. استان‌های گلستان، مازندران و یزد حسب ابلاغ مصوبه شماره گ.دب.۳۰/۱۴۷۶۹-۱۳۸۷ مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۵ هیئت‌مدیره، شرکت ملی گاز، در منطقه آب و هوایی سردسیر ۳ قرار گرفته‌اند.

۴-۷-۲. سهم صنعت از یارانه گاز طبیعی

از یارانه گاز طبیعی در سال ۱۳۸۷ حدود ۳۲/۶۴ درصد (حدود ۳/۷۴ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش صنعت مورد استفاده قرار گرفته است. عمده مصرف‌کننده یارانه گاز طبیعی در این بخش عبارتند از نیروگاه‌ها، سوخت صنعت پتروشیمی (یارانه گاز طبیعی خوراک پتروشیمی منظور نشده است)، کارخانجات سیمان، فولاد، پالایشگاه‌ها، صنایع نساجی، مس، صنایع غذایی، لاستیک و پلاستیک، صنایع فلزی فابریکی، ماشین‌آلات، خودروسازی و قطعه‌سازی و به همین دلیل یارانه آن متعلق به مجموعه منتفعین مستقیم در این بخش است و پس از آن مورد استفاده مردمی قرار می‌گیرد که در اغلب موارد مجبورند محصولات آنها را در محیط انحصاری به قیمت بالا خریداری کنند.

۴-۷-۳. سهم بخش کشاورزی از یارانه گاز طبیعی

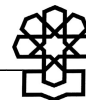
در سال ۱۳۸۷ حدود ۰/۳۲ درصد از یارانه گاز طبیعی (حدود ۰/۰۲۷ واحد درصد از کل یارانه انرژی کشور) در بخش کشاورزی مصرف می‌شوند که فعلاً به دلیل حجم کم آن نیاز به تحلیل ندارد.

۴-۷-۴. سهم حمل‌ونقل از یارانه گاز طبیعی

در سال ۱۳۸۷ حدود ۲/۸۹ درصد از یارانه گاز طبیعی (حدود ۰/۳۴ واحد درصد از کل یارانه انرژی) در بخش حمل‌ونقل مصرف شده است که عمده آن مربوط به خودروهای گازسوز یا دوگانه‌سوز است که بخش قابل توجهی از آنها را خودروهای عمومی (تاکسی، آژانس، آموزش رانندگی و وانت‌بار) تشکیل داده است و مورد استفاده عموم مردم است. خودروهای دوگانه‌سوز شخصی موجود نیز اغلب، خودروهایی از جنس پراید، پیکان، رَو، پژو ۴۰۵ است که اکثر آنها متعلق به طبقات متوسط جامعه است.

۴-۷-۵. سهم بخش تجاری و عمومی از یارانه گاز طبیعی

در سال ۱۳۸۷ حدود ۵/۰۶ درصد از یارانه گاز طبیعی (از کل یارانه انرژی حدود ۰/۴۲ واحد درصد) در بخش تجاری به مصرف رسیده است و همچنین ۱/۶۶ درصد آن (از کل یارانه انرژی حدود ۰/۱۳۹ واحد درصد) در بخش عمومی (ادارات و مصرف‌کننده غیرخانگی و...) به مصرف رسیده است که از حجم قابل توجهی برخوردار نیست، ضمن اینکه این بخش‌ها نیز به دلیل ارائه سرویس عمومی، منافع عموم مردم را تأمین می‌کنند به خصوص مصرف بخش عمومی که شامل بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، مدارس دولتی، مساجد، حسینیه‌ها، تکایا و ... است که با توجه به جهت‌گیری دولت در خدمت به طبقات متوسط و ضعیف به طور عمده در خدمت این بخش از جامعه بوده است.

خلاصه و نتیجه‌گیری

خلاصه مباحث به عمل آمده در این گزارش به شرح زیر است:

۱. اینکه گفته می‌شود ۷۰ درصد یارانه‌های را سه دهک بالای درآمد، مصرف می‌کنند و ۳۰ درصد آن را هفت دهک پایین، به نظر می‌رسد فاقد استدلال لازم است زیرا که در سال‌های اخیر (یعنی از سال ۱۳۸۶ به بعد) با اعمال تعرفه‌های پلکانی برای برق و گاز طبیعی و سهمیه‌بندی بنزین عملاً این سه حامل انرژی تا حدود زیادی (نه مطلق) به نفع طبقات پایین‌تر (اقتصادی) هدفمند شده است و با توجه به اینکه نفت سفید و نفت گاز و گاز مایع مصرف خانگی نیز اغلب در روستاها مصرف می‌شود و تقریباً به سمت مناطق محروم از گاز طبیعی سوق یافته‌اند. به نظر می‌آید سه دهک بالا حتی ۳۰ درصد یارانه‌ها را نیز مصرف نمی‌کنند و دهک‌های بیشتر میانی بیشتر از آن بهره‌مند می‌شوند.

۲. سهمیه‌بندی بنزین از تیرماه سال ۱۳۸۶ و کاهش سهمیه‌ها در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ و به خصوص سال ۱۳۸۹ و حذف سهمیه بنزین خودروهای شخصی وارداتی با ظرفیت موتور بیش از ۱۳۰۰ سی‌سی و خودروهای تولید داخل با ظرفیت موتور بیش از ۲۰۰۰ سی‌سی (که متعلق به دهک‌های بالای جامعه هستند)، ضمن کاهش مصرف بنزین نسبت به سال ۱۳۸۵ و فراهم کردن امکان کنترل رشد مصرف، عملاً سهم دهک‌های بالای جامعه را تا حد قابل توجهی در استفاده از یارانه بنزین کاهش داد. باید توجه داشت که استفاده‌کنندگان از بنزین سهمیه خودروهای شخصی اکثراً از نوع پیکان، رنوی پی‌کی، رنوی ۵، رنوی سهند، پراید و خودروهای فرسوده و پرمصرف هستند که متعلق به طبقات متوسط و پایین است و بخشی نیز توسط صاحبان بیش از ۶ میلیون موتورسیکلت استفاده شده که اکثراً از طبقات محروم و متوسط پایین جامعه هستند ضمن اینکه حدود ۵۳ درصد یارانه بنزین نیز توسط خودروهای عمومی مصرف شده است که در خدمت کل جامعه به خصوص مردمی که از خودروهای شخصی استفاده نمی‌کنند، هستند که با توجه به جهت‌گیری دولت برای گسترش حمل‌ونقل عمومی، نتیجه مثبتی است. بنابراین در مورد بنزین در این برهه از زمان اصلاً بحث استفاده ۷۰ درصدی یارانه آن توسط دهک‌های بالا صدق نمی‌کند و به جرئت می‌توان گفت حتی سهم یارانه دهک ۱۰ بسیار محدودتر از سایر دهک‌ها (به خصوص دهک‌های متوسط به پایین) است. در ضمن با اعمال سیاست سهمیه‌بندی، یارانه بنزین از ۲۴/۴ درصد کل یارانه‌های انرژی در سال ۱۳۸۵ به ۱۸/۴ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است و می‌توان انتظار داشت در سال ۱۳۸۸ و به خصوص سال ۱۳۸۹ با کاهش سهمیه‌ها، کاهش چشمگیری نسبت به سال ۱۳۸۷ را شاهد بود.

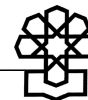
۳. در مورد یارانه برق و گاز مصرف خانگی نیز باید توجه داشت که با اعمال سیاست تعرفه پلکانی از سال ۱۳۸۶ به بعد عملاً مصرف‌کنندگان با مصارف بالا، هزینه بیشتری برای مصرف برق و گاز پرداخت کرده‌اند به گونه‌ای که در سال ۱۳۸۸ مصارف بالاتر از یک مقدار تعریف شده، حداقل قیمت قانونی برق و گاز را که در قانون بودجه سالیانه مشخص شده پرداخت کرده‌اند و دهک‌های پایین‌تر بسته به مقدار مصرف ماهیانه، نرخ کمتری پرداخت کرده‌اند به گونه‌ای مصارف برق زیر ۸۰ کیلووات در ماه (در مناطق عادی و در مناطق گرمسیری بیش از این مقدار) داشته‌اند از برق مجانی استفاده کرده‌اند. در گاز طبیعی نیز کف قیمت ۴۵ ریال و سقف قیمت ۷۷۹ بوده است، البته مقدار مصرف گاز در نقاط سردسیر پله‌های مصرفی مختلفی دارند. نرخ برق مناطق گرمسیر در ماه‌های گرم از سطح بسیار کمی نسبت به مناطق عادی برخوردار است.

آمار ترازنامه سال ۱۳۸۵ نشان می‌دهد که یارانه گاز مصرفی روستاییان نسبت به خانوارهای شهری حدود ۲/۵ برابر خانوارهای شهری بوده است.

برق مصرفی صنعت، عمومی و تجاری از متوسط قیمت‌های بالایی نسبت به خانگی و کشاورزی برخوردار بوده‌اند و برق مصرفی کشاورزی کمترین نرخ را داشته است. بنابراین در بخش برق و گاز با همت دولت و مجلس عملاً یارانه آن شکل هدفمندی را (البته نه به‌طور مطلق) به خود گرفته است.

۴. کل یارانه نفت سفید و گاز مایع حدود ۱۰/۶ درصد کل یارانه‌های انرژی مصرفی کشور است که بیش از ۷۷/۲۶ درصد آن (پیش از ۸/۱۹ واحد درصد از کل یارانه‌های انرژی) توسط خانوارهای روستایی (اکثر روستاهایی که فاقد گازرسانی هستند) استفاده شده است و بقیه یارانه این دو حامل نیز به مصرف خانوارهای شهری، صنعت، حمل‌ونقل، کشاورزی، تجاری و عمومی می‌رسد. از ۲/۲۹ واحد درصد یارانه نفت گاز نیز که به مصرف خانوارها می‌رسد (حدود ۲/۱ میلیون لیتر در روز) بیش از ۹۴/۴ واحد درصد (حدود ۱/۹۵ میلیون لیتر) نیز در خانوارهای روستایی مصرف شده است. بنابراین مصارف یارانه نفت سفید، گاز مایع و نفت گاز مصرف خانوارها به دلیل مصرف عمده آنها در روستاهای دورافتاده هدفمند شده است.

۵. نفت گاز مصرفی بخش حمل‌ونقل صرف تأمین سوخت بیش از ۶۰۰ هزار انواع وسیله نقلیه حمل کالا و مسافر نفت گاز (گازوئیل) سوز شده است. این مجموعه ناوگان در سال ۱۳۸۷ حدود ۳۱۹/۱ میلیون تن (۱۵۳ میلیارد تن - کیلومتر) توسط ناوگان حمل کالاهای برون‌شهری و ۲۳۰,۶۶۷ هزار نفر سفر بین شهری (بدون احتساب سفرهای درون‌شهری شرکت‌های واحد اتوبوس، مینی‌بوس و میدی‌بوس) را عهده‌دار بوده که با توجه به استفاده دهک‌های متوسط و پایین جامعه از اتوبوس، مینی‌بوس و میدی‌بوس برای سفر درون یا برون‌شهری، بهترین شکل توزیع یارانه نفت

گاز را در سفرهای مردم داشته است. بقیه یارانه نفت گاز به ترتیب حجم مصرفی، توسط بخش‌های کشاورزی، صنعت، عمومی و تجاری مصرف شده است.

۶. با اعمال سیاست پلکانی تعرفه برق و گاز و به‌کارگیری روش‌های کاهش مصرف انرژی در مصرف خانگی (از جمله به‌کارگیری لامپ‌های کم‌مصرف) یارانه انرژی بخش خانگی از ۲۵/۷ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۲۳/۹ درصد در سال ۱۳۸۷ کاهش یافت.

۷. متأسفانه در محاسبه حجم یارانه‌ها، هزینه ناکارآمدی و ضعف دستگاه‌های دولتی و دیگر بخش‌های تولید نیز به حساب یارانه منظور می‌شود. مثلاً اگر قیمت تمام شده برق در ایران ۸۳۲ ریال منظور می‌شود، بیش از ۲۰ درصد از این قیمت را باید به حساب ناکارآمدی در تولید و بهره‌برداری و توزیع صنعت برق گذاشت، بنابراین اگر با این نگاه به اجرای هدفمند کردن یارانه‌ها نگاه شود، دیگر کسب درآمد از طرح مفهومی ندارد.

۸. باید اذعان کرد که فروش حامل‌های انرژی به قیمت‌های موجود نه به صلاح مردم است و نه به صلاح کشور و حتماً باید قیمت‌ها اصلاح شود که البته باید این افزایش متناسب با تحمل جامعه باشد.

۹. متأسفانه در هیچ‌یک از دستگاه‌های مرتبط با تولید و عرضه انرژی، قیمت تمام شده کالا یا خدمت براساس حسابداری علمی (یا صنعتی) انجام نشده است و لذا دیده می‌شود که مسئولین مختلف آمارهای مختلفی راجع به قیمت حامل‌های انرژی اعلام می‌کنند که حتی تناسبی با قیمت‌های خارج از کشور ندارد.

۱۰. عمده‌ترین مشکل در تهیه این گزارش (و همه گزارش‌های مشابه)، دریافت اطلاعات و آمار به‌روز و مورد نیاز از دستگاه‌های مرتبط است و به همین دلیل بعضی از بخش‌های گزارش کمبودهایی دارد که می‌تواند با تأمین آمار و اطلاعات قابل قبول تکمیل شود.

بخشی از اطلاعات موجود و مورد استفاده در این گزارش نیز که از ترازنامه‌های انرژی که توسط وزارت نیرو منتشر می‌شود با همین اطلاعات از سایر منابع متفاوت است که برای حفظ انسجام محاسبات، به ناچار از آمار ترازنامه‌های مذکور استفاده شده است. در این گزارش با محاسبات ساده فقط ارتباط بین آمار منتشر شده استخراج شده است.

۱۱. باید توجه داشت که بحث یارانه‌های انرژی که همواره دهک‌های خانواری کشور را مورد هدف قرار می‌دهند به این بخش از مصرف‌کنندگان و به‌خصوص دهک‌های بالا خلاصه نمی‌شود و برای کسب درآمد مورد نظر دولت باید همه بخش‌های مصرف‌کننده را شامل افزایش قیمت کند (از جمله مصرف‌کنندگان پایین خانگی) در غیر این صورت نمی‌توان انتظار داشت با تعرفه‌های ترجیحی یا تبعیضی به چنین درآمدی، آن هم از بخش محدودی از طبقات جامعه دست یافت.

۱۲. آمار مربوط به GDP یا PPP کشور در مراکز مختلف داخلی و خارجی بسیار متفاوت است و همین امر می‌تواند رقم شدت مصرف انرژی در ایران را متفاوت نشان دهد، بنابراین لازم است همه آمارها در این رابطه به‌گونه‌ای محاسبه شود که با آمارهای مراکز جهانی تناقض نداشته باشد، به‌نظر می‌رسد این بخش از اطلاعات کشور را به اشتباه می‌اندازد.

منابع و مآخذ

۱. ترازنامه‌های انرژی سال‌های ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷.
۲. ترازنامه هیدورکربوری سال‌های ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷.
۳. سالنامه آماری سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای وزارت راه و ترابری، ۱۳۸۷.
۴. گزارش عملکرد شرکت ملی گاز ایران، اسفندماه ۱۳۸۷.
۵. نامه شماره ۶۰۵/۷۹۰۳۵ مورخ ۱۳۸۸/۴/۲۳ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس گزارش ارزیابی عملکرد وزارت نیرو در بخش برق در سال ۱۳۸۶، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (به‌نقل از دفتر مطالعات اقتصادی و تعرفه توانیر).
۶. بررسی تعرفه برق در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، آبان‌ماه ۱۳۸۶.
۷. بررسی سناریوهای مختلف حل معضل بنزین در کشور (ویرایش دوم)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مردادماه ۱۳۸۵.
۸. کتاب جامع آمار حمل‌ونقل کشور، ۱۳۸۶.
۹. نامه شماره گ ۱۷۷۸۷/۰۰۰/۳ مورخ ۱۳۸۹/۲/۵ مدیریت گازرسانی شرکت ملی گاز ایران.
۱۰. آمارنامه مصرف فرآورده‌های نفتی انرژی‌زا، شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، ۱۳۸۷.
۱۱. شفیع‌نادر، علی‌اصغر. مقاله «میلیاردها دلار صرفه‌جویی در سوخت و تلفات با افزایش سهم ریلی برون‌شهری به ۳۰ درصد در سال ۱۴۰۴»، دفتر مهندسی و پژوهشی شرکت رجا، هشتمین همایش حمل‌ونقل ریلی.

<http://www.civilica.com>

12. <http://www.eia.doe.gov>

13. www.Nationmaster.com

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۳۱۰

عنوان گزارش: سهم مصرف یارانه‌های انرژی در بخش‌های مختلف

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: محمدرضا محمدخانی

همکاران: فریدون اسعدی، سیدعلی اکبر حسین‌زاده، مجتبی درویشی توانگر، ابراهیم مقصودی،

سیدمسعود باقری، محمد جباری، فرید دهقانی، علی اصغر اژدری، فاطمه میرجلیلی

ناظران علمی: سیدمحمدرضا سیدنورانی، هاشم خویی، ایرج مهرآزما

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۴/۱۴